

RØDE FANE

Nr. 4-89, Kr. 34,-

Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt

Sosialismen — hva nå?

RØDE FANE

INNHold

Innhold	s.3
LEDER:	
Det pilotløse flyet	s.2
KINA:	
Kina og sosialismen, av Arnljot Ask	s.4
Sosialistiske revolusjoner, av Arnljot Ask	s.6
Overgangssamfunnet, av Arnljot Ask	s.9
Sosialistisk demokrati, av Arnljot Ask	s.12
Gjensyn med Mao's jordbrukspolitikk, av Hugh Dean	s.14
KLASSEKAMP:	
Korporativisme og konsensus, av Frode Bygdnes	s.19
MILJØKAMP:	
Dyp økologi, av Jon Sandvik	s.26
INTERNASJONALT:	
Det «progressive» borgerskapet i Peru, av Melacio Castro	s.29
Angrep på abortloven i Italia, av Lisbeth Hvalsengen	s.33
UT AV DET BRENNENDE HUSET:	
Moderne Sosialisme, av Terje Valen	s.35
Industripolitisk program for RV, av Taran Sæther	s.41
EF:	
Ungdomsarbeidsløshet i EF, av Odd Storsæter	s.42
ANMELDELSER:	
Menn, av Jon Sjøtveit	s.45

KINA

Maos skjebnsvangre feil besto i at han ikke så nydemokratiet som en fullverdig fase i sosialismen, hevder AKP's nyvalgte internasjonale sekretær.

SIDE 9

ABORT

I Italia havner opplysninger fra abortsøkende kvinners sykejournaler i media, forteller Lisbeth Hvalsengen.

SIDE 33

ØKOLOGI

Arne Næss og Pål Steigan diskuterer øko-filosofi og framtida for miljøbevegelsen.

SIDE 26

RØDE FANE

Utgitt av
Arbeidernes kommunistparti
(marxist-leninistene)

Nr. 4 — 1989 — 18. årg.
ABONNEMENT: 180 kr pr. år.

Bestill fra:
Røde Fane,
Gøteborggata 8
0566 Oslo 5

ISSN 0332-7892

Adresse redaksjonen:
Gøteborggata 8
0566 Oslo 5

Postgiro nr. 2 20 84 78
Telefon: 02 / 384250

Redaktør og ansvarlig utgiver:
Trond Christoffersen

Trykt hos A/S Reprografisk
industri

Det pilotløse flyet

■ ■ «— Det vi ser i dag, er at 320 millioner eurpeere går ombord i et fly uten kurs og uten pilot. Vi ser konturene av et indre marked, der jungelens lov gjelder, og der de små og svake vil bukke under.»

■ ■ karakteristikken kommer fra Bernard Cassen i Le Monde. Trykket i debatten om EF-tilpasningen har økt etter valget, EFTA har tollunion som mulig alternativ på forhandlingsblokk, og det første skrittet mot overnasjonale institusjoner i et europeisk rom kan bli en realitet. En eventuell tollunion åpner i neste omgang for å fjerne all grensekontroll og skrittet fra å være fullt medlem er ikke langt. En tollunion innebærer også at EF-kommisjonen, med EFTA som sandpåstrøer, bestemmer norsk handelspolitikk, blant annet overfor 3.verden.

■ ■ Salamistrategien i retning EF kan være frustrerende. I vår tradisjon har det ofte blinka i svart og hvitt i kampens hete. Men hvilket løp skal legges hvis en nå forutsetter en halvmaraton med mange spurtdueller, og et mål som ikke bare er å hindre medlemskap på sikt, men å diskutere hvilket samfunn vi egentlig ønsker oss? — Et alternativ til EF-modellen.

■ ■ Hva er de umiddelbare oppgavene? For det første å etablere et fundament for å avgrense tilpasningen. Det andre er organisering. Uten en plattform båret fram av en brei opinion, vil Gro fortsette sitt kjøp upåvirket, enten hun er i opposisjon eller posisjon.

■ ■ I denne plattformen ligger spørsmålet om sjø- råderett/overnasjonalitet prinsipielt, om retten til å kunne ta avgjørelser om miljø, velferdsstat, distriktpolitikk og naturressurser blant annet. Skal den nyliberalistiske politikken fortsette og aksellerere, eller er det mulig å få et massivt rop om brems?

■ ■ De siste ti årenes utvikling gir liten grunn til optimisme. Det en kaller de reelle bevegelsene i Norge i dag

spriker i utgangspunktet. Men disse bevegelsene kan nå få «en god fiende» som samler — EF.

■ ■ Men denne krigen vinnes ikke gjennom ett slag. Salamistrategien krever tid. Og den krever operasjoner innenfor DNA. EF-motstanden må slå en kile inn i Det kongelige norske, i kampen mot tilpasningene. Motstanden der synes mindre enn i 1972, det er ingen ny Einar Førde. Skepsisen deler seg langs en horisontal akse, og partiet står uten en venstrefløy. På toppen en konsernleder som i sitt regnskap kun opererer med ukjente

verdier pakket inn i et barometer om hvor langt snuoperasjonen har kommet. DNA's oppslutning, arbeidsledigheten og redusert velferd inngår ikke i regnskapet for regjeringskåte Gro Harlem Brundtland.

■ ■ For AKP betyr en åpen gjennomgripende debatt om EF en systemkritikk, og muligheten for å lansere et alternativ, kanskje med bedre vekstvilkår enn på flere år. Et framtidsalternativ som stilles opp mot en annen framtidsmulighet — Ef's markedsstat. Blant all Eurosvada om sosial dimensjon, fellesskap og europeiske løsninger gjennom EF, ligger det verdilada begrep som har sin virkning. «Verden er forandret siden 1972.» «Se på hva som skjer i Øst-Europa.» «Europa er rykket enda nærmere, og uten overnasjo-

nale organ får vi ikke utrettet noe sammen til felles beste.» Honnørord som gjør inntrykk før de avsløres, og ikke minst som roper etter et alternativ.

■ ■ Den skjebnebestemte auraen som ligger over Eftviler og tilhengeres posisjon må også skrelles vekk ved konkret argumentasjon. At det er mulig å stå utenfor. Men hvis det lykkes å reise en gjennomgripende debatt om det norske samfunnet må også mer helhetlige alternativer markedsføres, for å bruke et tidsriktig begrep.

Kina og sosialismen

Artikkelforfatteren er nyvalgt leder av AKPs internasjonale utvalg. Ask presenterer sitt syn på utviklingen i Kina gjennom tre artikler. Han ønsker å bruke erfaringene fra Kina og fra andre sosialistiske forsøk til å videreutvikle teorien om sosialismen. Her klargjør han problemstillingene for de tre påfølgende artiklene.

Av Arnljot Ask

I m-l-bevegelsen, og blant andre som regner seg som kommunister og sosialister, har det vært ulike syn på utviklinga i Kina i lengre tid. I Norge har ikke dette gitt seg så store utslag i reaksjonene på hendelsene sist vår; ingen har gått ut med forsvar for massakrene og undertrykkinga av demokratibevægelsen etterpå. Og, det er stor enighet om at bevegelsen i hovedsak var progressiv, og en positiv kraft for utviklinga av sosialismen i Kina.

Men når det gjelder vurderingene av helheten i det kinesiske forsøket på å bygge sosialismen, er det fortsatt store uenigheter. De kommer fram i analysene som legges fram om hvorfor dette skjedde nå, og hva slags

Kulturrevolusjonen begynte bra, men endte i en slags føydal fas

konsekvenser vi skal trekke av det. Konsekvenser både for kampen for sosialisme i Norge, og for holdninga til Kina i framtida.

Disse uenighetene dreier seg om mer enn analysen av Kina. Det er snakk om ulike syn på sentrale deler av sosialismeteorien og vurderinga av den historiske epoken vi er i. Derfor trenger vi en Kina-diskusjon som knytter an til disse spørsmåla — som ikke tar «kartet» for ferdig tegna, men bruker det «landskapet» Kina har avdekket for oss til å jobbe videre med kartet.

De kinesiske erfaringene er svært omfattende. Denne artikkelen tar ikke mål av seg til å gå grundig gjennom

2, ifølge artikkelforfatteren.

hele Folkerepublikkens historie. Jeg vil ta tak i visse problemstillinger som jeg mener er viktige å diskutere nå, og bruke de kinesiske erfaringene til å belyse dem. I tillegg til å legge fram endel påstander om Kina, vil jeg derfor også trekke endel almenne slutninger som får konsekvenser for det revolusjonære arbeidet i Norge nå.

Jeg vil konsentrere meg om tre problemstillinger, som delvis går inn i hverandre :

1) Hva er kjennetegna på sosialistiske revolusjoner i vår tid ? Dette er jo en debatt som har gått ei stund, fra før vårens hendelser i Kina.

2) Teorien om det sosialistiske overgangssamfunnet. Et ensarta type samfunn, eller store variasjoner? Ulike faser/stadier i utviklinga?

3) Karakteren og rolla til det sosialistiske demokratiet.

Hver enkelt av disse problemstillingene kunne fylt opp denne artikkelen og mer til. I denne omgangen blir det derfor bare å legge fram noen standpunkter og spørsmål — delvis av typen «høyt-tenkning» — men uten å gå særlig grundig inn på bakgrunns materialet. Jeg mener det er bedre med en vid innfallsvinkel, i stedet for å gå grundig inn på et enkelt delområde i denne runden. ■

KINA

Mange sosialistiske revolusjoner fra 1917

Vi kan ikke avgjøre hva som har vært sosialistiske revolusjoner ut i fra om forsøkene på å bygge sosialismen var vellykket, hevder artikkelforfatteren. Han mener AKP har vært for selektiv med å godkjenne revolusjoner som sosialistiske, og at dette har hindret oss i å trekke lærdommer fra land som Cuba, Nord Korea, Angola, Mosambik, Øst Europa og Nicaragua.

Av Arnljot Ask

Castro og Ortega

I debattinnlegg i Klassekampen siste året har den danske historikeren Benito Scocozza argumentert for at revolusjonene i Sovjet og Kina egentlig ikke var sosialistiske. De var demokratiske revolusjoner leda av partier som gikk inn for å bygge opp sosialistiske samfunn. Han betviler også at det er rett å kalle de samfunnsformene som ble utvikla for sosialistiske, men at de snarere burde karakteriseres som «statsføydale» (KK 1. og 3. april-89).

Samir Amin drar også i samme retning, både i synet på hva slags revolusjoner vi har sett, og hva slags samfunn som er blitt prøvd bygd opp i virkeligheten. De objektive forholda har gjort det umulig å gå rett på bygginga av sosialisme, sjøl om kreftene som sto i spissen for utviklinga gikk inn for det. (Artikler av Kjersti Ericsson i KK 24 og 25. mai-89).

Teori og praksis på hodet

Begge disse teoretikerne bidrar med analyser som gir økt innsikt i hva som skjer i dagens verden og hvilke betingelser kampen for sosialisme og kommunisme må føres under. Men jeg mener de (et forbehold for Amin, siden jeg ikke har lest analysen i sin helhet) snur forholdet mellom teori og praksis på hodet i det helt sentrale spørsmålet; hvordan skal vi utvikle teorien om sosialismen i lys av erfaringene de siste 70 åra siden Oktoberrevolusjonen? Grovt sett synes jeg de faller i den skolaske graven med å gjøre teorien slik den var utvikla før 1917 til den avgjørende målestokken. Og når virkeligheten ikke oppfyller de krava som denne teorien stiller, avviser en å bruke viktige erfaringer fra sosialismebygging.

Slik blir sosialismen noe ideelt, som ikke blir virkelighet før den er så vellykka som idealene vi har knytta til den blir oppfylt. Hadde det dreid seg bare om teori, om å finne ut av hvilke «merkelapper» vi skal sette på ulike samfunnsformer, ville det ikke vært så viktig å diskutere.

Men, dette har praktiske følger! Både for vårt forhold de enkelte land, til den bestemte politiske strategien og taktikken. Og, for vår praksis i utviklinga av den revolusjonære kampen i Norge. Hvis det er slik at epoken med sosialistiske revolusjoner ikke har starta ennå, så er ikke det bare en interessant observasjon, men noe som må få svære praktiske følger.

Holder Lenins teori?

Hvordan skal vi så avgjøre om vi har hatt sosialistiske revolusjoner ennå? Vi gjør ikke det ved å se på om forsøk på å bygge sosialismen har vært vellykka. Det er et eget spørsmål. Sosialismen i et land kan få tilbakeslag, på samme vis som flere borgerlige samfunna også ble feid av banen i den første fasen av kapitalismen sitt gjennombrudd.

AKP bygger i hovedsak sitt syn på hva som er sosialistiske revolusjoner på Lenin sin imperialisme-teori. At

imperialismen er kapitalismens siste stadium og samtidig stadiet hvor den nye samfunnsforma bryter gjennom. Holder denne analysen når vi ser på utviklinga i dette århundret?

Lenin var nok for optimistisk når det gjaldt tidsperspektivet. Imperialismen viste seg å ha utviklingsmuligheter for deler av jordas befolkning. Den har også hatt kraft til å undertrykke og bremse framveksten av den nye samfunnsformasjonen. Særlig gjelder dette oppbygginga av sosialistiske land. Imperialismen er et verdenssystem. Det samme vil avløseren, kommunismen, være.

Men motstanden mot, og forsøka på å bryte ut av det imperialistiske verdenssystemet har ikke latt vente på seg til dette verdenssystemet bryter sammen for godt. Teorien om sosialistiske revolusjoner i imperialismens svakeste ledd mener jeg bekreftes av virkeligheten. På samme måte som standpunktet om at frigjøringskrigen i den 3.verden er den sterkeste delen av den proletariske sosialistiske verdensrevolusjonen (jfr. Prins.progr. pkt 1.6.1).

Sosialistklubben

Som jeg kommer grundigere inn på i neste del, er sosialismen et overgangssamfunn hvor den politiske makta spiller en avgjørende rolle. Enhver borgerkrig i et 3. verdenland vil ikke nødvendigvis kunne ut i en sosialistisk revolusjon. Men en kamp mot et sittende regime som tar sikte på å løsrive landet fra det imperialistiske systemet, er i det minste en alliert for den sosialistiske verdensrevolusjonen.

Sjøl om den ledes av borgere som har illusjoner om at det er mulig å bygge opp en nasjonal kapitalisme idag. Om løsrivinga også innebærer en sosialistisk revolusjon, mener jeg avhenger av om statsmakta som opprettes sikter bevisst inn på å bygge ut en samfunnsøkonomi og samfunnsorganisering som skal føre landet over fra kapitalisme/føydalisme til kommunisme. Sjøl om det materielle grunnlaget, og det at landet er en pioner i «sosialistklubben», gir forsøket svært dårlige odds!

Istedet for å snevre inn antallet av «godkjente» sosialistiske revolusjoner — målt ut fra om de førte til vellykka sosialistiske samfunn etterpå — vil jeg heller åpne for et rikere utvalg av slike revolusjoner enn vi har regna med.

Viktige erfaringer under teppet

At vi har «skygga unna» erfaringer som Cuba, Mosambique, Angola, Guinea-Bissau, Nord Korea, Øst-europa, Nicaragua, for å nevne noen (og ennå er det minst dusinet til som hevder at de har innført sosialismen), tror jeg har hemma både teoriutviklinga og den ideologiske forsvarsevna til sosialismen. At vi har vært så eksklusive og bare «godkjent» noen få fyrtårn har

KINA

Ask antyder at den danske marxisten Scocozza faller i den skolestiske graven med å se sosialismen som noe ideelt som må virkeliggjøres.

vært en styrke i visse perioder. Fordi vi har kunnet avgrense oss fra sosialistiske «utskudd» og mislykka forsøk. Men baksida er at vi kommer på defensiven overfor den imperialistiske propagandaen; sosialisme er ensbetydende med tvang og underutvikling, sosialismen er på vikende front, den er passé.

Det er rett at sosialismen har hatt store tilbakeslag. Seinest gjennom det som skjedde i Kina. Men vi får et feil forhold til dens styrker ved å avskrive erfaringene som sosialistiske erfaringer dersom ting går galt.

Jeg mener ikke at vi skal slå over til å kalle alle revolusjoner som sjøl sier seg å være sosialistiske for å være det. Den cubanske for eksempel: Sjølve revolusjonen er det vel riktigst å kalle en nasjonal-demokratisk. Retta

mot en diktator støtta av USA-imperialismen. Med mål å bygge opp et sjølstendig Cuba. Det var først etter revolusjonen at statsledelsen satte opp som mål å bygge et sosialistisk samfunn, og Castro bekjente seg som marxist-leninist. Om det dermed er utvikla en form for sosialisme i Cuba er en annen diskusjon.

Eksport-revolusjoner

De øst-europeiske revolusjonene hører med i rekka av eksport-revolusjoner. Jeg mener de må regnes som sosialistiske revolusjoner. Erfaringene har vist at dette ikke er noen vei å gå. Sjøl om Sovjet ikke hadde skifta farge, var det nasjonale utgangspunktet slik at det ville vært vanskelig å bygge opp en folkelig støtte til samfunnsordninga. Forsøka på å bygge sosialisme i disse landa blei mislykka.

Når det gjelder Kina, så var den nydemokratiske revolusjonen der en form for sosialistisk revolusjon etter mitt syn. Det som gjør det hensiktsmessig å sette en egen merkelapp på det, for å karakterisere den særegne forma sosialismen fikk her, er at klassealliansen var spesiell og skiller seg ut fra hva den ville være i en sosialistisk revolusjon i de imperialistiske landa.

Idag reises det tvil om det vil være grunnlag for nydemokratiske revolusjoner i 3.verdenland. Fordi utviklinga av imperialismen har ført til at det ikke fins noe nasjonalt borgerskapet der av betydning lenger. Jeg tror ikke det er så enkelt. Er det ikke mest trolig at en sosialistisk revolusjon i et 3.verden-land vil medføre at en også utvikler et nasjonalt borgerskap i den første fasen av sosialismen?

At dette må få følger for det revolusjonære programmet og dermed for klassealliansen bak revolusjonen? (Slik programmet for FMLN-FDR i El Salvador legger opp til).

Militær-kupp

En siste type revolusjon jeg vil kommentere, som kaller seg sosialistiske, er militærkupp-revolusjoner. Eks: Etiopia, Ghana under Jesse Rawlins i 1979, Burkina Faso. Erfaringene fra disse er at de ikke fører til noen sosialistisk utvikling. Sjøl om noen av dem kan vise til framskritt på enkeltområder, over en viss tid, kommer ikke det arbeidende folket noe nærmere makta i det lange løp. Jeg mener det er tvilsomt å kalle sjølve revolusjonene her også for sosialistiske, uansett motiver. Fordi klassealliansen ikke er fysisk representert i det hele tatt i disse revolusjonene. Det dreier seg egentlig ikke om sosiale revolusjoner, men om statskupp.

For å avrunde denne delen, så er mitt syn at vi siden oktoberrevolusjonen har hatt flere sosialistiske revolusjoner i verden enn AKP vanligvis har regna med. En annen sak er om disse har klart å utvikle levedyktige sosialistiske samfunn etterpå. ■

Det sosialistiske overgangssamfunnet

Maos teori om ny-demokrati var et framskritt i forhold til å utvikle sosialismen i et lite utviklet kapitalistisk land. Men Mao gjorde en skjebnesvanger feil ved ikke å betrakte ny-demokratiet som en fullverdig fase av sosialismen, hevder artikkelforfatteren. Han illustrerer dette ved å gå gjennom noen hovedtrekk i Folkerepublikkens historie.

Av Arnljot Ask

Den rådende oppfatninga av hva slags samfunn sosialismen er, har vært prega av teorien om at sosialismen springer ut av de høyst utvikla kapitalistiske landa. Og at sosialismen ville gå relativt raskt over i kommunismen. Både Marx og Engels brukte uttrykket «sosialismen som første fasen i kommunismen». Også Lenin og Stalin beholdt denne grunnoppfatninga, til tross for at kapitalismen var relativt svakt utvikla i bredden i Sovjet.

I tråd med dette ble det lagt opp til en rask omforming av produksjonsforholda når Sovjet skulle gå løs på oppgava med å bygge sosialismen i praksis. (NEP-perioden ble sett på som et nødvendig kompromiss i den vanskelige situasjonen med intervensjonskriger).

Var det en svakhet hos Mao at han ikke så Ny-demokratiet som en «fullverdig» fase i sosialismen?

Kommunisme i 1936

Stalin snakka om at en var ved overgangen til kommunismen i 1936. Mao videreutvikla teorien om sosialismen gjennom nydemokrati-analysen. Dette gjorde han ut i fra en konkret analyse av det samfunnet de skulle bygge sosialismen i.

Han tok derfor hensyn til de særegne økonomiske og politiske forholda dette skulle skje under. KKP gikk også inn for å prøve ut denne teorien i praksis de første 5-6 åra etter revolusjonen. Deretter slo de over på den tradisjonelle sosialisme modellen som Sovjet hadde fulgt, og satte den ut i livet med enda større fart enn det Sovjet

KINA

gjorde! Dette brå skiftet kan ha flere årsaker som jeg skal komme noe tilbake til. Det teoretiske grunnlaget tror jeg ligger i at Mao ikke så på ny-demokratiet som en «fullverdig» fase i sosialismen. Det var et mellomspill før den egentlige sosialismen tok til.

Etter mitt syn var dette den mest skjebnesvangre feilen i det kinesiske forsøket. Det skapte også ringvirkninger som slo ut i andre mistak seinere. Jeg skal prøve å illustrere dette ved å gå gjennom noen hovedtrekk i Folkerepublikken sin historie.

Det nydemokratiske stadiet

Det økonomiske programmet for gjenreisingsperioden 1949-52 innebar at både de kapitalistiske og sosialistiske trekkene skulle styrkes. På bekostning av de føydale trekkene og den utenlandske kapitalistiske innflytelsen. Jorda til føydalherrene ble konfiskert og delt ut til bøndene. Monopolkapitalen (leda av i hovedsak 4 familier) ble konfiskert, mens både industrivirksomheten og handelen til det nasjonale borgerskapet skulle beskyttes og gis utviklingsmuligheter. Samtidig ble det satsa på å bygge ut den statseide industrien.

Fordi utviklinga måtte styres ut fra hva som ble satt opp som de sentrale motsigelsene i samfunnet: Med motsigelsen arbeiderklassen og borgerskapet som den sentrale, fulgt av motsigelsen mellom Kina og den imperialistiske verden. Derfor ble statsindustrien også i denne perioden bygd ut kraftigere enn den private (Antall privateide bedrifter økte med 21 prosent disse 3 åra, men samtidig økte statsindustrien sin andel av den samla industriproduksjons-verdien fra 27 prosent til 38 prosent.).

På samme tid ble den private industrien bevisst trukket «tettere» til staten gjennom kontrakter. Det var ingen storstilt satsing på kooperativisering blant bøndene i denne perioden. Men det ble gitt visse økonomiske fordeler, og propagandert for en slik utvikling. Og det ble prøvd ut og propagandert for visse former for gjensidig-hjelp-organisering. Men denne kollektive virksomheten ble basert på frivillighet.

Imponerende resultat

Mot slutten av 1952 var fremdeles ca 80 prosent av arbeidsstokken knytta til individuell og privat virksomhet (selveiende bønder utgjorde sjølsagt hovedtyngden). Resultatene som ble nådd disse tre gjenreisingsåra var imponerende:

- 80 prosent produksjonsvekst (150 prosent for industrien alene)
- Kvitta seg med inflasjon på over 5000 prosent p.a. allerede i løpet av det første året.
- Kraftig utbygging av vannforsyning og transportsystem.
- Levestandarden, spesielt for bøndene økte kraftig.
- Sosiale goder og sikkerhetsnett begynte å bygges ut.
- Også det sosialistiske demokratiet ble kraftig styrka; til-

liten til KKP var stor allerede fra starten pga innsatsen i krigen mot Japan og kampen for bøndenes og arbeidernes kår. Båndene til massene var fortsatt tette. Massene var reelt med i å bestemme utviklingstakten. Frivillighet i kooperativiseringa. Arbeiderne ble mobilisert til å ta del i utviklinga av statsindustrien, av 400 000 forslag som kom fra arbeiderne ble ca 60 prosent gjennomført. De åtte demokratiske partiene hadde poster i regjering og statsledelse i større grad enn størrelsen på partia skulle tilsi.

Omforminga til «virkelig» sosialisme.

Den første 5-årsplanen begynte å løpe fra 1953. Nå ble det satt opp planer for en bevisst omforming av samfunnet, mot det en så på som et «virkelig» sosialistisk samfunn; omforme kapitalistisk privateiendom til sosialistisk felleseie for hele folket, og omforme privat individuell eiendom til sosialistisk kollektiv eiendom.

Men dette skulle foregå over lengre tid. «Den kapitalistiske industrien og handelen kan ikke omformes på 3-5 år, men ta flere 5-årsplaner (Mao i sept.-53. Gjentatt ved flere anledninger fram til 1955. Gjennomgangsmelodien var at omdanninga til sosialistiske eiendomsformer skulle være gjennomført innen 1967-68).

Disse målsettingene ble fulgt opp i praksis de første åra av 1. femårsplan. Men i 1955 og -56 fikk vi noen drastiske linjeendringer. De illustreres ganske godt av to taler Mao holdt med et knapt halvårs mellomrom i 1955 (31. juli og 21. des). Allerede i den første talen skrus tempoet opp for kooperativiseringa av jordbruket. 50 prosent av husholdningene skal være medlem av et kooperativ på det laveste nivået i løpet av 1958, og 100 prosent innen utgangen av 1960. Målsettinga om å utvikle disse til kooperativer av en fullverdig sosialistisk type innen 1967-68 opprettholdes. I den siste talen (som er en redegjørelse om «syttipunktsprogrammet om jordbruket») er målsettinga å fullføre den laveste graden av kooperasjon allerede i løpet av 1956. Og at kooperativer på høyt nivå skal være oppnådd over hele landet innen 1960, helst 1959.

Ikke tomt prat

Dette var ikke bare prat. Det ble også satt ut i livet. Mens det i juni-55 var ca 14 prosent av bondehusholdningene som hørte til kooperativer, var det allerede i løpet av januar 1956 over 80 prosent! Den samme storstilte sosialiseringa skjedde med håndverksproduksjonen og industrien i løpet av 1956. Etter at Mao ga startskuddet i en tale i mars-56, ble hele håndverksproduksjonen kooperativisert i løpet av dette året. All privat handel og industri gikk inn i joint-venture med staten i perioden jan- april-56. Deretter ble de private eierne kjøpt ut, mot statsobligasjoner gyldig for 10 år.

Det er naturlig å stille spørsmålet: hvorfor dette linjeskiftet? Jeg trakk i forrige del fram arven fra den sosialistiske teorien. Oppfatninga om at det sosialistiske

stadiet egentlig ikke starta før produksjonsforholda var sosialisert på et minimumsnivå.

En annen faktor som kan ha innvirka var at det nasjonale borgerskapet skapte endel trøbbel. Det starta allerede i 1952-53; trenering av leveranser i forbindelse med Koreakrigen og ved at flere dreiv spekulasjonsøkonomi. Dette mer anstrengte forholdet slo også ut på det politiske planet: Mer aktiv propagandering av at hovedmotsigelsen i Kina var mellom arbeiderklassen og det nasjonale borgerskapet. Antallet representanter fra de 8 demokratiske partia i statsforvaltninga sank kraftig mot midten av 1950-tallet.

Vi bør også stille spørsmål ved om utviklinga i Sovjet på denne tida virka inn. At det var uenigheter innad i KKP er ganske klart. Mao kjørte flere ganger fra 1953 og utover ut mot de som ville «bygge ut nydemokratiet» og bremse overgangen til sosialismen.

Jeg skal i neste del komme inn på hvordan dette virka inn på den politiske utviklinga. Ser vi på de økonomiske følgene av denne raske omdanninga, så ser det ut som om den førte med seg en stagnasjon i produksjonen i 1957, spesielt i jordbruket. Allerede i 1956 oppsto det knapphet på ressurser og kapital. Derfor ble det allerede utover i 1956 slått til lyd for en konsolideringsperiode og korrigering av visse overslag. Maos viktige artikkel «Om de 10 viktigste forholda» kom våren 1956. Men denne konsolideringspausen ble ikke langvarig. Forberedelsene til Det store spranget tok til utover i 1957-58. Krafttaket med å føre de enkelte formene for kooperativer over i høyt utvikla sosialistiske Folkekommuner ble gjennomført på noen få måneder høsten 1958.

Bremsene på

Allerede mot slutten av 1958 ble bremsene slått på igjen. Det store spranget ble revurdert og endel av Folkekommuneinstruksene ble omgjort. De skulle ikke innebære felleseie av alt innfor kommunen som det ble lagt opp til først mange steder. Mao gikk ut og kritiserte venstreavvik bl.a. kritikk av de som ville avskaffe vareproduksjonen. Han argumenterte for at det i et land som Kina var nødvendig å øke denne ennå.

Partikongressen i juli-59 la opp til å oppsummere venstre-avvika og stake ut en ny vei videre. Isteden ble den startskuddet for en kampanje mot høyre konkretisert i skarp fordømmelse av «høyrefraksjonen til partiveteran Peng Dehuai». På det materielle planet ble resultatet en ny giv for Det store spranget.

Jeg skal ikke gå inn på detaljene i Det store spranget, Kulturrevolusjonen eller Moderniseringsperioden fra 1978 i denne artikkelen. Jeg regner med at dette er bedre kjent enn det første 10-året. Dessuten blir det lagt fram endel materiale om disse periodene i andre artikler i bladet. Men jeg vil prøve å trekke ut noen saker jeg mener er viktig å diskutere for å forbedre teorien om det sosialistiske overgangssamfunnet.

Noen vurderinger

Jeg har allerede markert at jeg mener det var en feil å forlate den ny-demokratiske fasen så raskt. Den bør ses på som en integrert del av sosialismen. Den skaper sjølsagt også sine vansker. Utviklinga av et nasjonalt borgerskap og en kapitalistisk sektor skjerper klassekampen i samfunnet. Derfor må dette møtes både ideologisk og materielt. Den kollektive eiendomsformen må systematisk bygges ut og propaganderes. Den kapitalistiske

Båndene mellom KKP og massene var fortsatt tette i begynnelsen av 50-åra, i følge artikkelforfatteren. Statsminister Chou En-Lai i arbeid med å bevare kulturminner i utkanten av Beijing i 1958

sektoren må operere innfor rammer satt opp av statsplanen. «Snuopperasjonen» etter 1978 slo over i motsatte grøfta av omlegginga fra 1956. Det var nødvendig å påny bygge opp en ny privat sektor innfor småproduksjon og varehandel. Også å myke opp Folkekommuneorganiseringa. Og å ta mer hensyn til verdiloven også innfor industrisektoren.

Ser vi på eiendomsforholda innfor industriproduksjonen Kina idag, er den fortsatt dominert av felleseiet. Det er også den offisielle politikken å holde på dette. Den intense propagandaen for å stimulere det private initiativ har imidlertid ikke bare hatt økonomiske følger, men også skada det ideologiske forsvaret mot en kapitalistisk utvikling.

Første stadium

Teorien om «søialismens første stadium» som anslås å vare fram til ca 2050 i Kina, har likhetstrekk med ny-demokratiteorien. Men den skarpe svingen som ble innleda i 1978 bærer like lite preg av et slikt langsiktig perspektiv som de drastiske omleggingene i siste halvdel av 50-tallet gjorde. Mens 50-talls tiltaka prøvde å løse klassekampen under sosialismen ved å eliminere borgerklassen og småborgerskapet, har reformene nå ført til en ukontrollert oppbygging av et nytt borgerskap, både materielt og ideologisk. ■

KINA

Sosialistisk demokrati

Deng hadde en bedre forståelse av Kinas karakter i siste halvdel av 50-åra enn Mao, hevder artikkelforfatteren. Men han mener ikke at denne analysen var riktig i slutten av 70-tallet. Tvert om tegner Ask et dystert bilde av rivaliserende og mistenksomme kommunistledere. De er mer opptatt av å vokte sine posisjoner enn å knytte seg til folket i sine bestrebelser på å forandre samfunnet i sosialistisk retning.

Liu Shao Shi og Deng hadde en riktigere forståelse enn Mao av karakteren til overgangssamfunnet i Kina fra midten av 50-tallet.

Av Arnljot Ask

Erfaringene har vist oss at demokratispørsmålet har hatt større betydning enn det den kommunistiske tradisjonen vanligvis har tillagt det. Det gjelder både for revolusjonsstadiet og for oppbyggingsfasen av sosialismen. Vi har sett at «eksport-revolusjoner» skader sosialismens sak. Likeså at «kupp-revolusjoner» uten en organisert sosial bevegelse bak seg ikke fører fram. Likegyldig om motivene for denne typen fødselshjelp for sosialismen skulle være de beste. Videre har vi sett at dersom det arbeidende folket sakker akterut i den politiske og idologiske prosessen med å utvikle sosialismen, så bærer det galt avsted.

Den kommunistiske tradisjonen AKP hører til, har hele tiden hatt ett klart standpunkt til demokratispørsmålet i revolusjonsfasen. Vi har tatt så sterkt i, at vi allerede i utgangspunktet har fraskrevet land som har forbrutt seg på dette punktet enhver mulighet til å bygge sosialismen etterpå. Når det gjelder demokratiet under sosialismen, har vi hatt en debatt de siste 10 åra som har forbedra teorien vår.

Det som først og fremst har pressa fram disse revur-

deringene har vært anstrengelsene med å utvikle en sosialisme på norsk. Ta hensyn til de historiske røttene som det sosialistiske Norge vil ha. Men også diskusjonen om erfaringene fra de sosialistiske landa, spesielt Sovjet har vært viktig. For mange har Kinas vei under Mao, vært motsatsen her. Derfor er det viktig å studere nøyere hva som ligger i Kinas erfaringer.

Kinas demokrati

Både av almenne lærdommer, og for å ta standpunkt til hva slags situasjon Kina egentlig er inne i nå. Jeg vil legge fram noen synspunkter til debatten her:

Ved siden av teorien om nydemokratiet, som hadde positive følger for utviklinga av det sosialistiske demokratiet de første åra, ga Mao to andre svært viktige bidrag til den sosialistiske teorien. Begge har store følger for utviklinga av demokratiet under sosialismen. Det er masselinjeteorien og teorien om framveksten av et nytt borgerskap under sosialismen. En viktig tale, som bl.a. bygde på sentrale trekk i disse teoriene var «Om den riktige behandlinga av motsigelser i folket». Som ble holdt på nyåret 1957, i en kritisk fase av utviklinga av det sosialistiske demokratiet i Kina.

Jeg mener alle disse tre elementene i sosialismeteorien

er viktige hjørnesteiner, som fortsatt har gyldighet. Men hvis vi ser på hvordan de er blitt anvendt i praksis i Kina, illustrerer det at de også kan påføre sosialismen skade. Dersom den grunnleggende konkrete analysen av klassekreftene har viktige feil.

Forståelsen av hva slags samfunn Kina var, og linja for den økonomiske oppbygginga ble derfor også avgjørende for utviklinga av det sosialistiske demokratiet. Kampene fra midten av 1950-tallet omkring «utbygging av nydemokratiet» eller «rask overgang til sosialismen», for å si det grovt, la mye av premissene.

Masselinja

Mao la avgjort stor vekt på å bruke masselinja i første fasen av kooperativiseringsbevegelsen i 1955. Det var stor entusiasme i store deler av bondemassene for reformene. Og, de som gikk i spissen ble brukt til å mobilisere etterfølgerne. Men, den hektiske sluttspurten vinteren 1955-56 kunne ikke gjennomføres uten bruk av direktiver og «overkjøring» av de som var uenige.

Den raske sosialiseringa av håndverkerne og de private småkapitalistene skjedde nok ikke bare gjennom frivillig overbevisning.

Mao brøyt nok prinsippene sine fordi han mente at utviklinga av sosialismen sto i fare, hvis den kapitalistiske og småborgerlige sektoren utvikla bånd til krefter i sjølve KKP. Stemplinga av de som sto for et langsommere tempo i sosialiseringa som folk som ville konservere nydemokratiet, og seinere under kulturrevolusjonen som «vandrere på kapitalismens vei», er uttrykk for dette.

Deng hadde rett, Mao tok feil

Jeg mener Liu Shao Shi og Deng hadde en riktigere forståelse av karakteren til overgangsstatiet i Kina fra midten av 50-tallet enn det Mao hadde. Det var videre feil av Mao å behandle dem som et borgerskap i partiet, fordi om de gikk inn for å beholde en småborgerlig og kapitalistisk sektor i samfunnet i en lengre periode. Det var et misbruk av teorien om et nytt borgerskap i partiet.

Denne feilvurderinga av karakteren til overgangsstatiet hadde følgelig store negative følger for det sosialistiske demokratiet. Det svekka samspillet mellom KKP og massene, ved å forsere sosialiseringsprosessen. Og det førte til at feilaktige metoder ble brukt for å takle motsigelser i partiet. Mao prøvde hele tiden å bruke masselinja, i den forstand at han prøvde å mobilisere massene for sitt syn. Som metode for å bekjempe et borgerskap som er i ferd med å ta over makta i partiet har kulturrevolusjonen mye å gi.

Men jeg betviler at det var det som var den aktuelle situasjonen i Kina da. Det var ingen parallell til situasjonen i Sovjet. Derfor ble kulturrevolusjonen å sammenligne med å gi sterk medisin til en annen sjukdom enn den

var beregna for. Med drastiske bivirkninger som følge.

Om Deng hadde en riktigere analyse av karakteren til den kinesiske sosialismen på midten av 50-tallet, er det ikke dermed sagt at det var riktig å anvende denne analysen på slutten av 70-tallet. Mye av polemikken og tiltaka som ble gjennomført bærer preg av et forsøk på å ta opp tråden fra nydemokratiet på 50-tallet. Uten å se at mye ble oppnådd disse 20 åra, sjøl om det kosta mye. Det er sjølsagt farlig å personifisere det for mye, og si at mye smaker av et revansjeoppgjør.

Teori i stampe

Men utviklinga av KKP disse åra stimulerte ikke utvikling av den sosialistiske teorien. De harde partikampene la opp til fraksjoner som vokta på hverandre og bygde opp posisjonene sine. Dette har avsondra partiledelsen fra massene. Den føydale arven med mandarinenes rett og plikt til å herske har trengt inn.

Om Kina derfor har gjort viktige framskritt på det økonomiske området, til tross for overslaga, har utviklinga av det sosialistiske demokratiet ikke fulgt med. Sjøl om det er lagt opp til styrking av det formelle demokratiet; både ved å skille parti-stat, større vekt på folkevalgte organ, ny fagforeningslov, forbedra straffelov osv, så virker det som om dette går for smått. Kanskje først og fremst fordi dette er noe som serveres ovenfra, uten vekt på mobilisering av folket. Partiet som kontrollinstans blir mer markert. Dette er en utvikling i motsetning til Maos prinsipp om masselinja. Og denne utviklinga har gått så langt at dagens partiledere ikke kan operere sammen med folket i klassekamp.

Den må basere seg på makt og unntakstilstand for å verge seg mot det den påstår er kontrarevolusjonære krefter. At slike krefter opererte innafor demokratibevægelsen i vår, og fortsatt gjør det, er ganske klart. De økonomiske reformene og ideologien som er knytta til dem, har også ført til at det er økende oppslutning, kanskje først og fremst blant intellektuelle, om å gå over til vestling styreform i Kina.

Krisetegn for KKP

Det er et krisetegn for KKP at de handterer en slik situasjon som de gjorde i vår. Det er umulig å videreføre en sosialistisk utvikling av landet med den fraksjonen som har makta i ledelsen. Sjøl om endel av den økonomiske politikken ser ut til å bli lagt om i positiv retning, vil en sosialistisk prega økonomisk utvikling avhenge av samspill mellom folket og ledelsen.

Partikampen i KKP er fortsatt hard. Om den skulle ende med at de ansvarlige for massakrene blir kasta, vil det fortsatt være en stor oppgave å fornye KKP etter alle de såra det er blitt påført de siste tiåra. Den fornyinga må innebære at båndene til massene igjen blir reparert, at Maos teori om masselinja igjen blir tatt som rettesnor. ■

KINA

Gjensyn med Maos distriktspolitikk

I det amerikanske tidsskriftet *Monthly Review* går det for tiden en diskusjon om kinesisk jordbruks- og industripolitikk under Mao og fram til i dag. Vi har fått tillatelse til å oversette et par av disse innleggene. Dean kritiserer her hovedtanken i boka «Gjensyn med Dazhai» av Kina-eksperten William H. Hinton. Mens Hinton har en i hovedsak positiv oppfatning av resultatene av Maos politikk er Dean på sin side meget kritisk. Han forsøker her å vise at det som må ha vært av framganger under kollektiviseringen overskygges av tildels katastrofale feilslag. I neste nummer vil vi bringe Hintons svar til Dean. Artiklene er tilrettelagt av redaksjonen.

Av Hugh Deane

William H. Hintons «Dazhai Revisited» (*Monthly Review*, March 1988) er overbevisende i sitt forsøk på å tilbakevise anklagene som Deng Xiapings reformregime fremmet mot Maotidens produksjonsbrigade som modell. Fantasifullt lederskap, sjølberging og hardt arbeid gjorde fjellsidene fruktbare, myrene tørre, økte produksjonen og innbyggernes levestandard. Sosialisme trenger fremganger; Dazhai var derfor nyttig.

Maos distriktspolitikk hadde også andre framganger, blant dem utbyggingen av en infrastruktur med veier, demninger, kanaler og elektrisitet som fortsatt tjener det kinesiske jordbruket; en godt utbygd helsetjeneste og skoler, en økning i jordbruksproduksjonen og, til tross for mange vanskeligheter, dannelsen av genuine kollektivbruk, hovedsaklig på brigadenivå. En del av disse er fortsatt i drift og gjør det bra. Flere ville fortsatt ha eksistert, som Hinton påpe-

Produksjonsbrigaden Dazhai i Sansiprovinsen i Nord-Kina. Den bygde på prinsippet om «Gjenoppbygging ved egen innsats». I 1964 startet Mao kampanjen for å «Lære av Dazhai».

ker, hvis ikke kontrakt- ansvarssystemet hadde blitt påtvunget kollektivbrukene.

Men framgangene Maos distriktpolitikk oppnådde, med en ubyråkratisk sosialisme som målsetting, ble helt over- skygget av alle feilslagene, noen hadde også katastrofale følger. Anklager som ble satt fram for å diskreditere Dazhai var i innhold riktige og kunne like godt gjelde for den rådende politikken på landsbygda som helhet.

Under Chen Yunggueis lederskap ev- net Dazhai å skape variasjon. Ved siden av dyrking av mais og hirse ble det også framstilt en rekke andre produkter. Men denne variasjonen ble alvorlig hemmet av Maos overdrevne tese om at «korn er nøkkelleddet.» Som følge av dette ble korn dyrket på mark som var bedre egnet til annen type produksjon. Produksjon for industrielt bruk falt i perioden 1957 til 1978. Bomull sank fra 2,6 til 2,3 kilo pr. innbygger, vegetabilsk olje fra 6,6 til 5,5 kilo, mens kjøttpro- dукsjonen kun økte med 3 kilo pr. innbygger. Akvaprodukter stagnerte på 4,9 kilo pr. innbygger.

Den overdrevne ty- ninga av bøndernes overskudd, med bruk av underprising og andre virkemidler, holdt levestandarden nede.

Til tross for alle prioriteringer økte kornproduksjonen bare litt mer enn be- folkningen. Målt i pr. innbygger; 306 kilo i 1957, 319 i 1978. Utkomme pr. ti- me sank med 15% eller mer. I 1977 var forbruket i distriktene gått noe tilbake.

Disponibel inntekt pr. innbygger i Dazhai økte til 186 yuan pr. år. Men sett alt under ett stagnerte levestandarden. Størsteparten av Kinas 800 millioner bønder levde på et eksistensminimum. 42,8% av produksjonsbrigadene tjente mindre enn 50 yuan pr. år pr. innbygger. Fattigdommem i distriktene vokste.

særlig i det fjellendte nordvest og i visse andre områder. 100 millioner bønder var avhengig av statlige kornrasjoner som sikret dem et inntak av 1500 kalori- er pr. dag. Carl Riskin kommenterte dette slik: «Behov for mat i en slik skala er ikke kjent fra 50-åra.»

Levestandarden holdt nede

Den overdrevne tyninga av bøndernes overskudd, med bruk av underprising og andre virkemidler, holdt levestandar- den nede. Akkumulasjonsraten nærmet seg det astronomiske 44% i et av årene i perioden med «Det store spranget», el- lers lå den på ca. 30%. Ettersom økende kapitalinnskudd var påkrevet for å opp- rettholde veksten (fortjenesten av en investering på 100 yuan falt fra 35 til 16 yuan) ble behovet for å trekke ut over- skudd stadig større. Men det ble også vanskeligere, og møtte mer motstand. Byrdene som folket måtte bære ble for- sterket i og med senkningen av andelen av akkumulerte fonds brukt til velferd, skoler, sykehus, husbygging m.m. Over 20 år var sank andelen fra 40,2 til 22,5%.

Befalingspolitikken hadde antakelig ikke fått skikkelig innpass i Dazhai, men hadde en ødeleggende effekt på di- striktpolitikken generelt. Forslag reist i etterkant av disse hendelsene, påpeker at det gikk i gal retning på midten av 50-tallet, da Mao, i strid med andre le- dende kameraters oppfatning, satte hele sin prestisje inn på kollektivisere lands- bygda. Kadre, ivrige etter å vise sin entusiasme, forserte det tempoplanen og satte seg målsettinger langt over det offisielle. Ved slutten av 1956 var omlag 80% av bøndene organisert i avanserte kollektiver. Befalingspolitikken var i virksomhet. Viktor Lippit så det slik: «Prinsippet for om frivillig deltakelse ble tøyd mens kadrene overførte presset de sjøl følte, over på bøndene.»

De første årene etter frigjøringa had- de partiet i all hovedsak holdt seg til prinsippet om at sosial forandring skal gjennomføres fasevis, slik at hver enkelt fase kunne få den nødvendige folkelige støtten. Mao selv artikulerte dette prin- sippet, men forlot det til fordel for hva

«Sosialismen trenger fremganger, derfor var Dazhai nyttig,» sier artikkelforfatteren.

KINA

Lippit og Mark Selden har kalt, «sosial oppbygging fra oven.» Mao innså at distriktene måtte bidra med mer til industrien og han fryktet framveksten av en anti-sosialistisk klasse av småbønder. Han argumenterte også med at de fleste bøndene krevde en snarlig kollektivisering. Senere studier viser at de data han støttet seg til var tvilsomme. Men viktigere er at konsekvensene ødela hans kongstanke. Disse inkluderer store feil fra den sentrale ledelsen, mindre kollektivt lederskap, degenerering av marxismen til dogmer, Mao-dyrking og praktisk talt innføring av enmannsvelde.

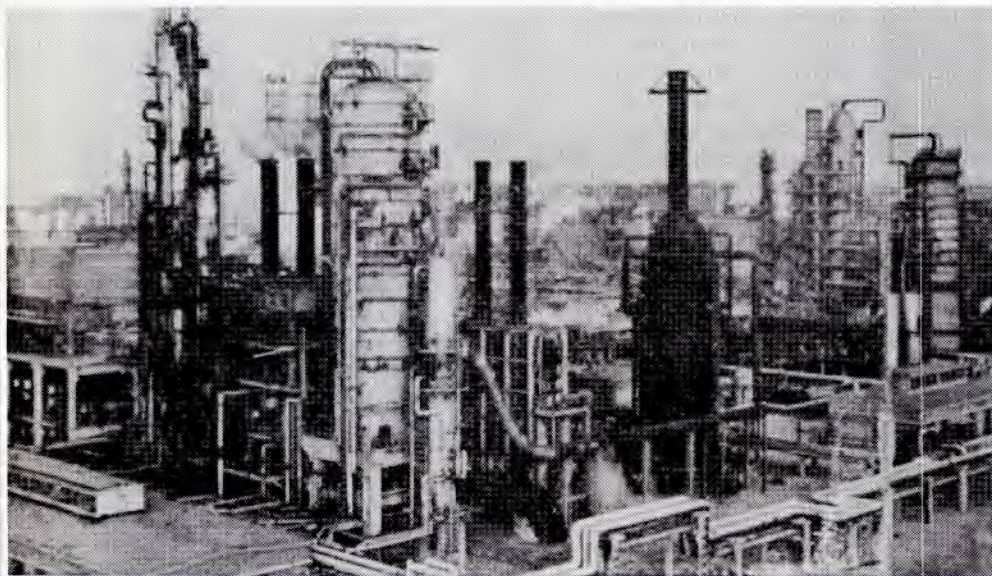
og kommersiell virksomhet; vi var ikke forsiktige nok, forandringene kom for raskt, og vi utførte vårt arbeid summarisk og på stereotypisk maner og med mange uløste spørsmål foran oss.»

Kollektivene og demokratiet

Mark Selden er mer spesifikk: «Kina 'fullførte' en virkelig og helhetlig kollektivisering i 1956, men bare på grunnlag av tap i jordbruksproduksjonen, underminering av frivillig deltakelse i kooperativene, strengere befalingspolitikk og anført av eventyrere i ledelsen. Ved å skape stor avstand mellom de

omføre kollektiviseringa og opprettelsen av folkekommunene, uten noen formelle vedtak i Politbyrået.

Av frykt for å bli oppdaget «forseglet» lokale kadre sine kommuner så de sentrale myndighetene ikke skulle få vite hva som skjedde.

Fra oljeraffineriet i Dazhai

I virkeligheten hadde medlemmene av kollektivene lite eller ingenting å si. De mottok ordre

I resolusjonen om KKP's historie, vedtatt av Sentralkomiteen i 1981, sies det: «Fra og med fra sommeren 1955, var vi for raske med å innføre jordbrukskollektiver og å forandre privat håndverks-

vanskelige økonomiske, politiske og tekniske problemene på den ene sida og slagordene fulle av løfter om snarlige og enkle løsninger på den andre. Til slutt merket vi oss at tidligere politiske strategier for å forene fattige og mellomklasse bønder, kombinert med større vekt på klassekampen, har ført til at avstanden mellom dem er blitt større.»

Bønder ble i løpet av få måneder, presset inn i jordbrukskollektiver uten å ha innordnet eller tilpasset seg denne produksjonsformen. Millioner av bønder hadde ikke noen erfaringer fra kollektivbruk. I følge Roderick MacFarquhar, presset Mao på for å gjenn-

Det ble sagt at partiledelsen må spille en viktig rolle i beslutninger hvor sentrale og viktige samfunnsoppgaver står på spill. I virkeligheten hadde medlemmene i kollektivene lite eller ingenting å si. De mottok ordre. Ordre som som ofte sto i motsetning til deres årelange erfaringer fra praktisk arbeid. Victor Lippit konkluderer med «at det lave produktiviteten i det kinesiske jordbruket må tillegges den hierarkiske organisasjonsmodellen. Dette gjenspeiles i nedgangen i produktiviteten i perioden under Mao og den kraftige økningen i reformperioden.»

Mao sjøl må lastes for de to katastrofene — Det store spranget (1958 - 60) og Kulturrevolusjonen (1966 - 76), men partifeller som delte hans visjoner, uansett motiv, må også ta sin del av skylda.

Det store spranget startet med fornuf-tige ideer, bl.a. bruk av overskudd og lavsesongsarbeide og stimulering av industri i distriktene. Men tiltaket ble underminert av av overdreven tro på frivillig innsats, fantasteri og irrasjonelle forestillinger. Ambisiøse prosjekter ble igangsatt uten nødvendig vitenskapelige geologiske forundersøkelser, f.eks ble slettelandet i nord-Kina påført store forkalknings- og utpiningskader. Store ressurser gikk til grunne pga. av dårlig planlegging. Statistikk som var betydelig overdrevet ble godtatt av ledelsen og Mao, noe som førte til at store deler av landsbygda krevde korn, mens avlingene råtnet opp på jordene. Av frykt for å

bli oppdaget «forseglet» lokale kadre sine kommuner så de sentrale myndighetene ikke skulle få vite hva som skjedde.

Det store spranget

Feilene, som Det store spranget forårsaket, bidro til den største hungerkatastrofen i menneskets historie. En nøyaktig oversikt finnes ikke, men anslagsvis døde 20 millioner mennesker, kanskje så mye som 30 millioner. Long Bow kollektivet i Shanxi, vanligvis et berømt kollektiv, benyttet seg av bakdørene for å skaffe seg søtpoteter fra Hunan. Potetene ble fortært mens nabolandsbyene sultet. Regimet brukte naturkatastrofene som faorklaring på nedgangen i produksjonen i distriktene (ved å hemmeligholde sultkatastrofen), men Liu Shaoqi anslo menneskelige feil måtte ta 70% av ansvaret for katastrofene.

Det store spranget ga den sentrale planlegginga en solid knekk. Man dropet å å lage noe overordnet regnskap og Mao gikk fri under høydepunktet av tidens oppløftede beruselse. Viktigere enda var trolig Maos ødeleggelse av kollektivt lederskap. På Lushan konferansen i 1959 fremla Peng Dehuai sin velbegrunna og nøkterne kritikk av hendelsene. Mao reagerte ved å ødelegge hans karriere. Zhang Wentian, Huang Kecheng og Zhou Xiaoshou var blant de som fikk en lignende skjebne. I Lushan, som Hinton påpeker, demonstrerte

parti konspirasjon» karakterisert som «høyre-opportunisme». Katastrofen økte etter dette bare i omfang.

Den økonomiske gjenreise fra 1962 - 65 var ledet av Liu Shaqui, Zhou Enlai, Chen Yun og Deng Xiaoping. Knepe disse brukte la senere grunnen for Deng Ziaopings økonomiske strategi som han introduserte i 1978. Mao fulgte utviklinga med innføring av sentral planlegging og frie markeder i distriktene, fra sidelinja. Han likte ikke retninga utviklinga hadde tatt og fryktet at en gjeninnføring av kapitalismen ville skje en gang i nær framtid. Han tok en rekke initiativer for å komme i posisjon

bl.a. kornkammeret Sichuan. Markene ble forlatt, barna ble solgt og nødforsyninger av dårlig korn ble sendt til en provins som normalt var en stor eksportør av ris. I Chengdu ble de som ble beskyldt for å ha slått inn på den kapitalistiske veien, puttet i bur i sammen med dyra i den zoologiske hagen.

Maos prinsipp var «helbred sykdommen, spar pasienten.» Han gikk imot «å gjøre det av med folk med ett slag.» Han uttrykte at hans målsetning var en kombinasjon av «sentralisme og demokrati, disiplin og frihet, enhet i sak og armslag for den enkeltes fornuft og liv.» Men under sterkt press, i et forsøk

Partisekretær i Dazhai, Chen Yung-Kuei hilser på Mao.

I Shenfan har Hinton gitt en fordreid framstilling av den hodeløse striden som fant sted i Shanxi.

og for å kunne endre retninga utviklinga hadde tatt. Kulturrevolusjonen stod for døra.

Hodeløs strid

Det som begynte med et løfte om å holde byråkratiet i tømme, sterke reduksjoner av den føydale arven og «nye sosialistiske ting», kom fort skjevt ut og endte opp med en slags føydal fascisme som gravla en mengde av det som tidligere var oppnådd. I Shenfan har Hinton gitt en fordreiet framstilling den hodeløse striden som fant sted i Shanxi. Store deler av landsbygda unngikk å bli involvert i Kulturrevolusjonen, med unntak av

på mestre motstand og problemer, tillot Mao seg å gjøre en rekke unntak, ja faktisk så mange at disse tilslutt ble regelen. Dette har i virkligheten vist seg å være vilkårlige utrenskninger og undertrykking, bruk av indre eksil, fengsling, tortur og henrettelser av tidligere kamerater og andre. Virkeligheten var bruk av ufornuft, befaling og knebling av den enkelte. Til slutt ga han den kryptiske «befalingen» at alle skulle bukke for hans portrett når de gjorde morgenøvelser.

Framganger og skadelige trender

Regimet som overtok etter Hua Kuo-

Mao sin makt og kadrene tenkte som om to ganger før de fremmet kritiske bemerkninger. Etter Lushan forsøkte Mao å gjenopplive Det store spranget og samtidig satte han igang en prosess mot de som stilte seg bak Peng Dehuai og beskyldte dem for å organisere en «anti-

KINA

fengs mellomspill måtte gi seg i kast med en mangearta krise. De måtte gripe inn å lege sår etter en villmannspolitikk, utbredt kynisme og en manglende interesse for politikk. Det ble snakket om et trefoldig tap av tiltro: i partiet, til sosialismen og til framtiden. Omlegging til markedsøkonomi og åpninga mot verden forøvrig var resepten som skulle kurere en treg økonomi og teknologisk underlegenhet. Deng og hans assosierte vendte tilbake til det som var alternativet til maoismen på midten av 50-tallet og framover, og utviklet det videre.

Kollektiver som har overlevd fra Maotida blir etterfulgt av flere, og til tross for vanskelighetene de sliter med, utgjør de fortsatt et potensiale.

Resultatet har vært både framganger og skadelige trender. Bøndenes inntekter var nær tredoblet og BNP mer enn doblet. Levestandarden var forbedret på flere områder. Mange nye biblioteker, museer, kultursentre, skoler og eldreheim ble bygget midler fra den økonomiske gjenreisninga. Befaling og enetale var blitt til dialog og taushet og knebling til konversasjon. Forsiktige politiske reformer som kunne minne om i kapitalismens tidlige dager, ble innført.

Men de store og stadig økende kostnadene med dette har resultert i skadelig egoisme som brer om seg, skadelig innvirkning på miljøet, utbredt korrupsjon og en inflasjon som måles med to-sifrede tall, uten at mottiltak er iverksatt. I distriktene er utbyttinga av arbeidskrafta, utnytting av ressurser og kapitalakkumulering med på å gi enkelte stor politisk innflytelse og økonomisk makt og er med på å undergrave samfunnet. Alt dette gjør Kina mangeartet og kompleks.

Flere typer kollektiver

Ei annen side er at sosialistiske «lommer» fortsatt finnes på landsbygda, til tross for at de er beleiret. Kollektiver som har overlevd fra Maotida blir etterfulgt av flere og til tross for vanskelighetene de sliter med utgjør de fortsatt et potensiale. Mange bondefamilier har erfart hvor vanskelig det å klare seg på egenhånd. En nyere undersøkelse viste at en majoritet foretrekker landsbykollektiver som kan tilby en rekke service-tilbud. Alle typer kollektiver er blitt etablert, feks. kreditt-, service-, marked- og industrikollektiver, noen mer eller mindre spontant, andre bare på papiret, men de fleste av dem ligger langt fra Rochdale-modellen. En håndfull presseartikler tar nå på nytt opp erfaringene med kollektivene.

Hvor Kina har vært er nå velkjent, hvor store feil overskygget fantasifulle løfter og framganger. En oppsummering av Kina må inneholde mange «men» og «uansett». Men om Kina kan utvikle noe som med rette kan kalles so-

sialisme med kinesiske særegenheter må betviles. Motsigelser gjør at staten/partiet er oppløsning. En sosialistisk løs-

Men om Kina kan utvikle noe som med rette kan kalles sosialisme med kinesiske særegenheter må betviles.

ning vil ligge i at sannheten kommer fram, sannheten om Dazhai, sanheten om det tragiske gapet mellom Maos teori og beklagelige praksis.

Om statistikk

Kinesisk statistikk må leses kritisk. Maos motvilje mot hierarki førte til for få statistikere. Statistikk fra Det store spranget var ofte politiske fantasier og unøyaktige selv om de blir revidert nedover. Under Kulturrevolusjonen tre første år ble det laget lite og tvilsom statistikk og tidlig på 70-tallet ble store mengder data brent.

Statens Statistiske Byrå som nå er modernisert, utgir nå to årlige rapporter hvor også statistikk fra tida under Mao offentliggjøres. Beregninger og bruk av avanserte tekniske hjelpemidler er nå i bruk for å anslå avlingne i Shanxi og Fujian, men forandringer i jordbrukspolitikens beslutningsprosesser vil trolig svekke innrapportering av data. ■

Korporativisme og konsensus

— Knebling av arbeiderklassen

Mange skjær ligger i sjøen for Brundtlandsveldet; økonomiske kriser, arbeidsledighet m.m. Måten Arbeiderpartiet takler disse problemer på, er å dyrke frem ideen om konsensus i norsk politikk. Og muligheten ligger mye i det faglig/politiske samarbeidet som ensidig binder opp fagbevegelsen som regjeringas uforpliktende støttespiller.

Av Frode Bygdnes

Gjennom lengre tid har borgerskapet med sosialdemokratiet i spissen, forsøkt å innbille oss at vi har levd over evne. Selvfølgelig har vi ikke levd over evne, vi har knapt nok hadd det mest nødvendige for å kunne leve menneskelig. Allikevel dytta dem på oss en snuopperasjon, mens virkeligheta ute i verden hadde lite med krise å gjøre. Borgerskapet i Norge klarte å skape kriseforståelse i ei oppgangstid. Kriseforståelsen har derfor i stor grad ført til stor omfordeling mellom fattig og rik i landet. Vi har fått mange flere milliardærer, for noen er pengbøkene virkelig blitt feite og skattereglene gjør det lønnsomt å være rik her i landet. For oss er det viktig å avsløre hvem Gro-regjeringa har tjent; en snever del av borgerskapet som har produksjonen sin innretta på eksport.

Ved bl.a. arbeidsledighetstalla, ser vi i dag at innstramminga har gått alt for langt. Derfor har myndighe-

KLASSEKAMP

Partisekretær Jagland mener at DNA må kvitte seg med hellige kyr. Med det mener han sosialistiske ideer.

tene stort behov for å fremstille det slik at vi har brukt kraftig medisin, men at det har vært nødvendig og at vi nå er på rett veg. Virkeligheta er heller slik at vi er blitt sjuk av medisinen. Og i løpet av året kan vi kanskje møte ei internasjonal krise som kommer etter ei langvarig oppgangstid siden 1982.

Høsten for 60 år siden, med børskrakk i New York, blei innledninga til den store verdenskrisa i 30-åra. Denne krisa rulla raskt innover vårt land også. Historikerne opppsumerte at nødtilstandene ikke var en følge av krigsherjinger, men en følge av krise i kapitalismen. Krisa kom av overproduksjon pga en omsetningskrise. Årsaken var egentlig et underforbruk. Og ideene til Adam Smith om uhemmet frikonkurranse, stod ikke høyt i kurs. Verdenskrisa i 30-årene ga en endelig dom over frikonkurranse-systemet.

Den norske regjeringa har nettopp valgt å sette ned kjøpekrafta til folk. Svekkja kjøpekraft har så ført til omsetningskrise. Krisa vi har i dag er styrt og planlagt som en følge av regjeringas omfordelingsvilje.

Høyredreinga i arbeiderpartiet

På forrige landsmøte til Arbeiderpartiet i 1987, sto sekretæren Jagland frem og sa at partiet måtte gjøre opp med hellige kyr. Og tenkte nok først og fremst på å kvitte seg med sosialistiske ideer og begreper. Her blei det åpent ideologisert for å spille på lag med markedskreftene. I løpet av de to årene som er gått har partiet gått så langt til høyre at partiet Høyre har fått problemer med å profilere seg. Markedsliberaliseringa gjennomsyrrer i dag Arbeiderpartiets politikk på alle områder med unntak av lønnspolitikk. På årets landsmøte fortsatte de denne høyredreinga. En ting er at partiets tillitsvalgte ikke tilhører arbeiderklassen, men nå gir dem arbeiderne på båten med å snakke om nye grupper i ei ny tid. AP står åpent fram med et oppgjør med arbeiderprofilen, for partiets høyredreing er en bevisst satsing på å spille en overnasjonal rolle, et statsparti som ikke er noe interesseparti bundet til noen parter, men et parti for alle, et konsensus-parti, et parti som tar mål av seg til å være en del av staten. Derfor var uviljen mot Berntsen som nestleder så sterk i AP-toppen. For partiet er det viktigere å profilere seg som rorkar på vår felles båt, nasjonen. Gro satser på å stå frem som det eneste alternativet på Stortinget. Så kan en del av de andre tradisjonelle faglig-folkene snakke om Samvirkeideer og solidaritet.

Toppmøtet

15. februar avhold DNA-regjeringa et toppmøte på statsministerens kontor med partiene på Stortinget. Media fremstilte det som et resultat av at J.J. Jacobsen hadde spurt etter orientering om arbeidsløsheta. For Gro var det en glimrende anledning til å koble arbeidsløsheta med tariffoppgjøret. Politisk blei det gjort med

KLASSEKAMP

å orientere om to ting på toppmøtet; både om
a) kontaktmøtet mellom regjeringa og hovedorganisasjonene i arbeidslivet og om
b) arbeidsløshet og tiltakene.

Her skaffa hun seg politisk ryggdekning for seinere utspill og for å dimensjonere problemene til en overnasjonal oppgave. Toppmøtet var et taktisk ledd i Brundtlandsveldet.

Sammenslåing av organisasjonene

I fjor blei motsettinga mellom LO på den ene sida og YS og AF på den andre, et forstyrrende moment. Det trua aldri oppgjøret og virka i hovedsak til å splitte arbeidsfolk og oppmerksomheta blei retta bort fra regjeringskvartalet og mot Youngstorvet. Alikevel er det nok enklere å drive igjennom konsensustanken om det ikke er for mye sprik mellom hovedorganisasjonene. I år har oppgjøret blitt enklere, ikke bare fordi det er et minioppgjøret, men også fordi det er meir et produkt av enhet. I dag er det bare så vidt synlig en viss form for opposisjon til høyre, AF sin klasseinteresse for høytlønte og Willoch og Hagens prinsipielle innvendinger. Ellers må en si at Gro har klart å praktisere konsensus etter Finn Lieds ideer. Arbeidsskjøperorganisasjonene har slått seg sammen til NHO, vil YS, AF og LO følge etter? Sansynligvis.

Statsfastsetting av lønna

I fleire tariffoppgjør etter hverandre har vi hørt om å stramme inn livreima. I fjor var det moderniseringspreik for å sikre sysselsettinga, oppnå rentenedgang og hindre prisstigning over 5 %. Ingenting blei holdt, så i år lova dem heller ikke noe. Derimot kom argumentasjonen åpent fram om at tariffoppgjør ikke lenger er ei sak mellom partene i arbeidslivet, men avhengig av hva nasjonen har råd til. Utenriksregnskapet der alt rart er tatt med, blei brukt til å vise at sjøl om eksportnæringene nå tjener penger, at noen bedrifter har spart store summer på lønnslov og har råd til utbytteutbetalinger, så har ikke nasjonen råd til meir enn ei ramme på kr. 3 pr lønnsarbeider. Forhandlingene stoppet opp mellom partene, de venta på regjeringas bidrag og rammer. Ramma er satt ut fra nasjonalbudsjettet, ikke ut fra interessene til partene i arbeidslivet. Tidligere har alltid kombioppgjør vært et spørsmål om hva staten kunne bidra med til begge parter. I år dikterte dem og ga bare den ene parten økonomiske lettelser. Det var den borgelige statens økonomiske betingelser som blei lagt til grunn, arbeidernes betingelser er usynliggjort.

Hermod Skånland snakket for noen år siden om lønnsråd. Langtidsprogrammet til regjeringa aktualiserer denne form for styring av inntektspolitikken.

DNA har gitt arbeiderklassen på båten for å bli et parti for alle, et parti som tar mål av seg til å være en del av staten. Det var Finn Lied som i sin tid lanserte konsensus-tanken.

KLASSEKAMP

Lønnslov

LO har til en viss grad skapt forståelse for bruk av lønnslov i arbeiderklassen. Missunnelsesargumentet har hatt stor gjennomslagskraft, at ingen grupper utenfor organisasjonene skal få mer i lønn enn de organiserte. Videre er det lansert at lønnsloven også stoppa alle frynsegoder og aksjeutbytte. Men hva med verdiøkninga av aksjene, hva med salg og omsetting av aksjer, hva med skifte av toppverv og fallskjermavtaler? Lønnsloven hadde store hull i en tid mens de organiserte var bunnet opp i avtalen mellom organisasjonene. Lønnsloven var klassemessig urettferdig. Alikevel er nok det alvorligste med lønnsloven at det er et klart angrep på demokratiet. Lokale forhandlinger er en del av organisasjonsdemokratiet i arbeidslivet. Lønnsloven er ei innledning på diktatoriske styringsmetoder av arbeidstakere. I markedsføringa av lønnsloven kommer det meningsmålinger som viser støtte for regjeringas inntektspolitikk, men her manipuleres det fordi fleire enn de berørte spørres.

Offentlige budsjetter

I offentlige budsjetter som kommune og fylkesbudsjetter, har rådmennene budsjettet ei lønnsutvikling på signaler fra regjering. Men det har aldri vært snakk om at disse budsjettene skulle kunne brukes i forhandlingene mellom partene før i år. Kommunenes Sentralforbunds argument for at kommunene ikke har råd til å betale det samme som statens lønnsregulativ, er kostnadene for kommunene. Denne tankegangen kan fort utvides til at også statsbudsjettet gjøres opp med ei ramme for lønnstillegg. Med innarbeida forutsetninger for kommende lønnsoppgjør i statsbudsjettet, vil det være naturlig å følge opp med nye lønnslover. Allerede nå ser vi at i utkastet til Arbeidsprogram for stortingsperioden 1990-1993 lover Ap inntektsregulering som hindrer at noen skal få mer enn det LO gjør. Dermed blir unntaksløsningen for tariffoppgjøret 88-89 permanent om Brundtlandsveldet får det som de vil.

LO-ledelsens nye kurs

Tariffoppgjøret 88-90 var ikke et unntaksoppgjør, men en ny kurs. Vi ser av protrettintervju i Arbeiderbladet med Yngve Hågensen, at tariffoppgjør i fremtida må bli en kollektiv sak. Og at LO i fremtida må bli en forbrukerorganisasjon meir enn en interesseorganisasjon. Debatten om LO i 90-åra tar opp spørsmål som; er kjøpekort og lignende trekkplaster viktige for at folk skal se noen grunn til å organisere seg? Endring av fagbevegelsen er strategisk viktig for regjeringa fordi de ønsker å avvæpne arbeidsfolk. Omgjøringa av fagforeningene er derfor vel overveid og planlagt.

Korporativismen er blitt skjemet av fascismen, men som ide som staten sjøl. For å nå et slikt mål er det nødvendig å veve s

Angrepene fra 1934 på nytt

Historikere som E. Lorenz leier etter begrep som «folkeflertallets vilje» som Tranmæl brukte. Slike uttrykk vitner om at Arbeiderpartiet i disse tider endrer seg bort fra å være et klassep parti over til å bli et folkeparti. I 1933 blei det laga et nytt prinsippprogram for Ap som bevisst ikke skulle provosere nye velgergrupper. Arbeiderpartiet sikta seg inn mot regjeringsmakt, og de sørga for å få LO-ledelsen med på den kursen. Fagbevegelsen underordna seg Arbeiderpartiet og staten som partiet nå administrerte. Motydelser var at sentrale personer fra LO blei trekt inn i råd og utvalg til regjeringa. Fagbevegelsen fikk et nytt syn på staten nå når Ap var i regjeringsposisjon. Slik fungerte også «Hovedavtalen» fra 1934, dens viktigste funksjon var å pålegge fagbevegelsen selvdisiplin for at arbeidsnedleggelse ikke skulle stanse økonomien. En gav frivillig avkall på den mest elementære retten — streikeretten. Streik i en tariffperiode blei ulovlig. Til og med når Ap brukte voldgiftslo-

KLASSEKAMP

...ligger den nok like nært et sosialdemokrati som ønsker å opptre som organ, næringsliv og interesseorganisasjonene sammen.

ven mot transportarbeiderne i Nord-Norge i 1938, var det i forståelse med LO. Borgelige klasselover blei akseptert og fremstilt som sosialistisk politikk i lojalitet med Nygårdsvold. Solidarisk lønnspolitikk blei en lønnspolitikk der alle krav skulle vurderes samlet, og vi fikk opptakten til samordna oppgjør, seinere fikk vi kombioppgjør. Arbeiderpartiregjeringa klarte i 30-åra uten motstand, å disiplinere arbeiderklassen til fordel for det norske samfunnet og for bedriftslivet. Og NKP var svekka, sosialdemokratene dreiv systematisk kamp mot NKP-tillitsvalgte, og oppnådde desverre at disse fikk mindre innflytelse. En del av medlemmene stod for fagforeningslegalistiske strømninger, der partiet blei usynliggjort. Det er viktig å syne frem at det er alternative parti.

Korporativisme på Norsk

Når fascismen har prøvd å appellere til arbeiderbevegelse

sen, har den ikledd seg sosialistisk frakk som f.eks. nasjonalsosialismen til Hitler. Mussolini la opp til at godkjente syndikater som samarbeidet i en korporasjon skulle være formelt likestilt. Quslings næringsting var etter samme modell. Korporativismen er blitt skjemma av fascismen, men som ideologi ligger den nok like nært et sosialdemokrati som ønsker å løsrive partiet fra klassene og opptre som staten sjøl. For sosialdemokratiet vil det være strategisk viktig å veve statlige organ, næringslivet og interesseorganisasjoner sammen. Her spiller de statlige beslutningssystemer inn. To internasjonale professorer sammenligna statlig styring av lønnsoppgjørene innen OECD: Bare Østerrike hadde en sterkere statlig styring enn Norge. «Når det gjelder lønnsoppgjør kan en trykt si at Norge er korporativ», var deres konklusjon.

Makta

Vårt demokrati er tufta på tre uavhengige parter; skapende, utøvende og dømmende. Dvs. Storting, Politi og Domstol. Men også disse tre enhetene forsøkes å trekke sammen — sjøl det borgelige demokratiet utsettes for angrep fra sosialdemokratiets Brundtlandsvelde. I Alta-kampen lansert en påstand, «med lov skal landet bygges, men noen styrer unna loven». Ved å manipulere med loven settes avtaleverket vårt til side. Avtaleverket er en del av lovene. Avtaleverket muliggjør at lovverket kan være meir generelt og overlate konkrete problemstillinger til avtaler. Men avtaleverket skal være like forpliktende. En kan derfor stille et reelt spørsmål ved lovligheten av lønnsloven. Makta manipulerer mye med at en ikke stilles ovenfor valg, forutsetningene legges først, før det åpnes for diskusjon, slik Gro-regjeringa nå gjør for EF-saka.

Det norske Ap-diktaturet

ILO-dommen om bruk av lønnsnemnd mot lærerne i 86, viser klart Ap's overgrep mot arbeidskamper. Arbeiderklassen frarøves de mest elementære demokratiske rettighetene. En kan også stille spørsmålsteget ved verdien av stemmeretten, av ytringsfrihet og av organisasjonsretten. Som rettigheter er de ofte bare tilsynelatende. For å komme på førstesida i riksavisene må en ha gjort en ikke-politisk kriminell forbrytelse. Ytringer og meninger av politisk art er forbeholdt noen få rikskjendiser.

Sosialdemokratene i Norden studerer Margareth Thatchers erfaringer fra England for å lære hvordan folkelig motstand skal møtes. Og sosialdemokratene har et fortrinn framfor sine engelske læremestre; de har svinebundet fagbevegelsen.

Faglig-politisk samarbeid

Mange skjær ligger i sjøen for Brundtlandsveldet; øko-

KLASSEKAMP

nomiske kriser, arbeidsledighet m.m. Måten å takle disse problemer på er å dyrke frem ideen om konsensus i norsk politikk. Og muligheten ligger mye i det faglig/politiske samarbeidet som ensidig binder opp fagbevegelsen som regjeringas uforpliktende støttespiller. Arbeiderklassen har alltid hatt behov for å få reist sine kampsaker også politisk. En del av arbeidsbetingelsene blir regulert av lov, og det er derfor viktig at fagbevegelsen både blir representert i partiene og at fagbevegelsen kan presse partiene. Dette utnytter Arbeiderpartiet på en utrolig freidig måte når Gro står på forbundenes landsmøter og sier at forbundene ikke har noen andre alternativer enn Arbeiderpartiet å støtte. For det første er det nok et bedre alternativ å ikke støtte noen enn å støtte et parti som er en direkte klassefiende. For det andre så blei det faglig/politiske samarbeidet mellom fagbevegelsen og Arbeiderpartiet innleda før Arbeiderpartiet i det hele tatt hadde representanter inne på tinget og har derfor lite med dagens spørsmål om hvem som blir statsminister, å gjøre. For det tredje er det faglig/politiske samarbeidet ensidig knytta til at fagforbundene skal betale valgkampen for Gro med kontingentpenger. Og for det fjerde har faktisk en del foreninger begynt å samarbeide med andre som f.eks. RV i sak etter sak. Det er det faglig/politiske samarbeidet til regjeringa som må bekjempes, fordi det ikke har noe med samarbeid å gjøre.

Sosialdemokratiet i Norge, Brundtlandsveldet, har gått lengst i å styre arbeiderklassen. Det er fagbevegelsen som klarest har blitt utsatt for angrepene på demokratiske rettigheter hittil. Med lønnslov, frarøving av forhandlingsrett og politisk avvæpning. Derfor er det også i arbeiderklassen at missnøyen nå etter hvert kan springe ut. Derfor er det spesielt viktig at vi i fagbevegelsen klarer å avsløre Brundtlandsveldets taktikk med å innkorporere alle organisasjonene.

Spørsmål om demokrati, styringsformer, kriser osv. er spørsmål som fagbevegelsen tradisjonelt har hatt et høgt nivå på. Fagbevegelsens objektive funksjon, å organisere arbeidsfolk sin kamp, tilsier også at vi må reise disse diskusjonene i fagbevegelsen.

Vår utfordring

Svakheten for Brundtlandsveldet er ingen svakhet dersom ingen gjør forsøk på å bruke de demokratiske rettighetene. Vi må bruke retten til å organisere oss, retten til å samle oss, ytre oss og gjøre vedtak som truer Brundtlandsveldets politikk. Hvis ikke vi driver frem motforestillinger, så rår det konsensus i norsk virkelighet.

Opp gjennom 80-årene har en opposisjon syntes ganske klart gjennom aksjoner som «Ja til arbeid» med demonstrasjoner utafor Stortinget, som FUF (Fri og Uavhengig Fagbevegelse), gjennom konferansene i Kristiansand og Trondheim og gjennom f.eks. kvinnes tariffaksjon. Opposisjonen er mektig, synes godt, men

Fagbevegelsen må bruke retten til å samle seg, ytre seg og gjøre

arbeider både tungt og tregt fordi den har en mektig fiende i LO-toppen og regjeringa. Men en opposisjon vil alltid føre til forskjellige utslag som ikke alltid er forutsigbart. Et av utslagene er at fagbevegelsen fylkesvis arrangerer konferanser i offentlig sektor, et annet viktig tiltak er organisering av kvinnes kamp mot lavtlønnspolitikken.

I tillegg har opposisjonen fra Trondheim-konferansen satt sitt preg på forslag til landsmøtene og til LO-kongressen. En del av kravene fra Trondheimskonferansen er nå opptatt i forbundet NNN sin politikk, vedtatt på siste landsmøte. Det er mulig å vinne gjennomslag for opposisjonens politikk på landsmøtene. Første fase blir å sende inn mange gode forslag fra opposisjonen til forbundene, deretter må en stå på for å vinne folk som delegater som er villig til å sloss for og ta opp forslagene på landsmøtene og kongressen. Det nytter ikke å bare oversende gode ideer, vi må sloss for dem. Nettopp derfor er det viktig at vi også samler opposisjo-

ak som truer Brundtlandveldet.

nen med jevne mellomrom for å diskutere videre, for å holde kravene oppe og for å synliggjøre opposisjonen. Erfaringsmessig er siling og atter siling frem til delegatvalgene til LO-kongressen så gjennomført at opposisjonen i liten grad blir representert og synliggjort. Alternativet vi har er kanskje å arrangere grunnplanets alternative kongress til høsten, rett i forkant av LO-kongressen. Dette ble bla. forsøkt av NKP i 1929 i Skien for å drøfte Strasburgtesene.

Tida moden for konfrontasjon

Tida er moden for konfrontasjon. Vi så i fjor hvordan LO-lederne fikk juling på informasjonskonferansene, og vi så den massive protesten Leif Haraldseth møtte på landsmøtet til NNN. Flere forbundsledere er nødt til å protestere mot de trusslene AP-ledelsen utgjør mot fagbevegelsen. Vi er vitne til et voksende skille mellom ledelsen i sosialdemokratiet og kjernevelgerne, arbeiderklassen. Gjennom lengre tid har nettopp arbeidsfolk

blitt ramma av den økonomiske politikken regjeringa kjører. Poenget mitt er at opposisjonen fins og motstanden er voksende. Men har opposisjonen talspersoner og ledere? Vi kan neppe forvente noe som helst om ikke vi som er arbeiderklassens fortrøpp vil gå ut i spiss. Spørsmålet er derfor om vi er forberedt på å lede an i et opprør mot sosialdemokratiets politikk. Er vi moden for konfrontasjoner?

Vi må våge konfrontasjoner, vi må være forberedt på litt av hvert. Kan vi med bakgrunn i de siste års erfaringer av Brundtlandsvelde, risikere å få en norsk utgave av «Solidaritet»? Det vi ihvertfall trenger er en ny epoke med arbeideropprør. Opposisjonen må nå synliggjøre grunnplanets frustrasjoner. Vi må åpent ta opp kampen mot DNA sitt misbruk og knebling av fagbevegelsen. Vi må sloss for arbeiderklassens demokratiske rettigheter, til å forhandle om prisen på sin ega arbeidskraft, rett til å ytre seg, rett til å slåss. Dette er de grunnleggende årsakene til at arbeidsfolk historisk har organisert seg i en fagbevegelse. Og de er på nytt sentrale. Vi må gjøre fagforeningene til kampforganisasjoner, ikke til statsorganisasjoner eller forbrukerorganisasjoner. Vi står nå ovenfor et frontalangrep på fagbevegelsen.

Kampavsnittene

Tariffpolitikk — dette er en kamp både for levekåra til arbeidsfolk, og det er i det siste også blitt en demokrati-kamp.

Arbeidsledigheta — denne kampen er både en kamp mot den økonomiske krisepolitikken til regjeringa og en kamp for arbeidsplassene en har. Arbeidsfolk må være villig til å bruke uredde utradisjonelle kampformer som både sit-inn og bedriftsokkupasjon som virkemidler.

Kvinnelønnskampen — kvinnene er ei viktig kraft for arbeiderklassen og er heilt nødvendig å mobilisere i en felles kamp mot kapitalen. Da kvinnene i hovedsak er lavtlønnte står de heilt sentrale i tariffkampen. På samme måte er det gjerne kvinnene som jages først fra arbeidsplassene ved innskrenkinger. Det er viktig å ta med de særegne kvinnekampen for ikke å bli splitte opp klassekampen.

Miljøkamp — arbeidsfolk har alt å vinne på å stoppe bedriftenes utplyndring av naturressursene og forurensning av naturen i sin profittjakt. Miljøbevegelsen er dessuten en bevegelse med store potensialer i seg som arbeiderklassen trenger.

Anti-rasisme — det er viktig å hindre oppsplitting av arbeidsfolk mellom kjønn, rase og andre kriterier som bare har til hensikt å svekke oss. Dessuten påviler det arbeiderklassen et ansvar for å ta vare på andre mennesker. Dette er også en kamp mot fascismen på sikt.

Nei til EF — For arbeiderklassen er de fire frihetene til næringslivet, de fire tvangslovene. Denne type oppløsning av nasjonene vil føre til et kraftig angrep på spesielt arbeiderklassen. ■

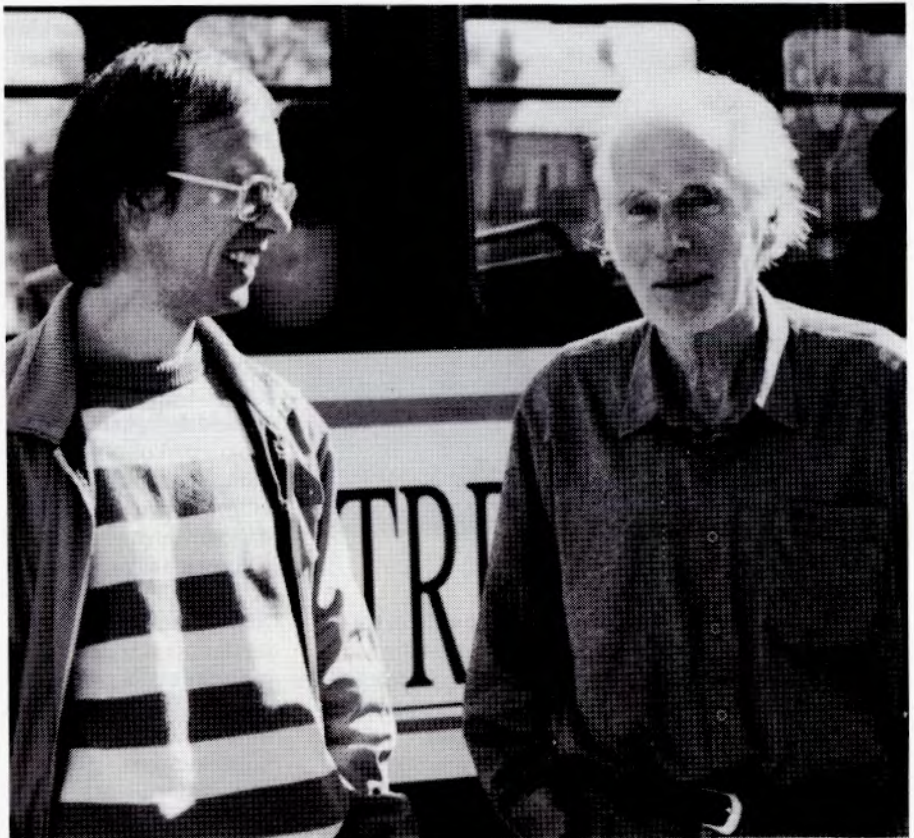
MILJØKAMP

Dyp økologi

Nå kappes alle politiske partier om å være grønnest, og om å ha den beste miljøpolitikken. Gro har blitt verdens miljøsamvittighet, mens fru Thatcher har meldt seg på i konkurransen med sine ozonkonferanser. I Norge er det Unge Høyre som rykker ut og kritiserer Fremskrittspartiets miljøpolitikk. Politikerne beveger seg inn på økofilosofienes enemerker, men økofilosofene har en joker oppe i ermet — dyp økologi.

Av Jon Sandvik

Den norske filosofen Arne Næss står sentralt i dyp økologi bevegelsen. Da Næss ble professor ved universitetet i Oslo i 1936, var det den rivende utviklin-

Pål Steigan og Arne Næss

gen innen logikken som opptok ham. 30 år senere, på slutten av 60-tallet, kom den nye økologi bevegelsen fra USA og endret mye av innretningen på Næss' filosofiske interesser.

— Så der har du noe godt USA har tilført oss, sier Næss.

77 år gammel har Næss fremdeles en kontorpult hos «rådet for natur og mil-

jøfag» ved Blindern. Med den nye interessen i media om miljøproblematikk, er han ett etterspurt intervju objekt.

— Jeg får så mange forespørsler om å stille opp i forskjellige sammenhenger nå, at jeg kommer til å dø fem år før min tid, smiler han.

Men Røde Fane og Pål Steigan hadde han tid og lyst til å møte. Pål Steigan har

preget den Norske ML bevegelsen siden starten midt på 60-tallet. I dag er han spesielt opptatt av å endre bildet av AKP som et miljøfiendtlig parti. Et bilde han selv har vært med på å legge grunnlaget for. Som da han i Røde Fane nr. 2, 1972 anklaget populismen for å sette arbeidernes lønnskamp opp mot miljøvernet. Steigan påpeker behovet for å utvikle de teoretiske posisjonene fra den gang:

— Vi har pratet forbi hverandre. Miljøaktivister og revolusjonære har vært mer opptatt av å finne ut hva som skiller enn hva som forener oss.

Dyp økologi

Røde Fane vil gjerne vite hva som skiller dyp økologi fra ganske alminnelig miljøpolitikk og hva det er som er så spesielt med dybde.

— Dyp økologi skiller seg først ut ved at den avviser de enkle teknologiske løsningene på miljøproblemene, svarer Næss — som når Time magazine viser til den nye kalde fusjons teknologien og sier at nå kan alle lage så mye ren energi de bare vil hjemme på sitt eget kjøkken. Da det av to forskere ble hevdet at de kunne lage fusjon på en slik måte at vi alle kunne skaffe oss så mye energi vi ønsket, oppfattet Time Magazine det

Næss: Det klassiske politiske mønster er en hemsko for den økologiske bevegelsen

derhen at nå var kanskje energiproblemet løst. I den dype økologiske bevegelsen ser man omvendt på saken. Gitt de rådende personlige, sosiale og politiske forhold ville lett tilgang til energi være katastrofal. Dyptgående endringer må til. Ordet «dyp» sikter også til at endringene berører de mest fundamentale premisser i menneskelig tenkning, altså de filosofiske og religiøse. For eksempel at det menneskelige selv kanskje ikke,

slik Aristoteles tenkte det, er et i fundamentalt henseende sosialt selv, men et økologisk. De aktive innen den dype økologiske bevegelsen er engasjert ut fra deres totalsyn, mens de som nøyer seg med å støtte den grunne, ikke finner dyptgående endringer nødvendige.

Steigan: Etterhvert har jeg oppdaget hvor miljøbevisst Marx faktisk var.

— Dyp økologi har innsett at miljøproblemene ikke lar seg løse ved å flikke på det nåværende systemet, men at dyptgående økonomiske og sosiale endringer må til.

I The Ecologist nr 4/5 1988, legger Næss fram et forslag til en plattform i 8 punkter for dyp økologi bevegelsen. Næss understreker her at en slik enhets-plattform, logisk sett ligger mellom konklusjoner i konkrete miljøkonflikter og de dypest liggende premisser. For eksempel vil mange kristne være med i kampen for å verne om Guds skaperverk, andre er ateister men mener at menneskets selvrealisering impliserer anerkjennelse av livsmangfoldets egenverdi. Altså forskjell i dypeste premisser, men kanskje samme konklusjoner i alle konkrete saker. Midt mellom ideologi og praksis bør vi finne noe vi kan enes om, er Næss' sitt poeng.

— Det klassiske politiske mønster er en hemsko for den økologiske bevegelsen, sier Næss — det gamle mønsteret med en borgelig og en sosialistisk leir retter oppmerksomheten mot problemstillinger som kanskje ikke er de viktigste. Men samtidig skal vi være klar over at politikerne alltid vil lytte til pressgrupper; som en gammel venn av meg sa: «Vi politikere hopper alltid over gjerdet der det er lavest.»

Steigan påpeker at dette ofte er problematisk for de globale miljøproblemene:

— Bare tenk på den amerikanske se-

natoren som ganske riktig sa at det ikke fantes en eneste sydamerikansk bonde i hans valgkrets.

Sosiale problemer

Det virker som om det er bred enighet blant miljøaktivister om at de økologiske problemene også er sosiale problemer. I dette ligger det en indirekte kritikk av kapitalismen. Allikevel skal det ikke unnsås at det er viktige forskjeller i hvilke ord som settes på problemene.

— Etterhvert har jeg oppdaget hvor miljøbevisst Marx faktisk var, sier Steigan — Og ikke bare i sin beskrivelse av arbeiderklassens elendige levekår. Da Marx' etterfølgere ensidig fokuserte på bytteverdi begrepet, påpekte Marx at naturen var en verdi i seg sjøl og at mennesket var en av disse naturverdiene.

Dette er et sentralt element i Steigans forsoning av marxismen med økologien. Marx viste hvordan produksjon under kapitalismen alltid var produksjon for profitt: Penger produserte varer som ga enda mer penger. Steigan vil rette oppmerksomheten mer mot de varene som byttes ved hjelp av penger — dette er varer som har en bruksverdi for oss, men hvor reell er denne bruksverdien i mange tilfeller. Er det varer vi egentlig kunne klart oss uten?

Næss: Det er klart at miljøproblemer har vært følt innen arbeiderklassen i over 100 år.

Under denne utlegningen om bruksverdi og bytteverdi ser Næss i taket og nikker; enten fordi han synes ideen er interessant, eller fordi han er utålmodig og tenker: kom til poenget! Når Steigan senere spør Næss om han tror kapitalismen kan reformere seg ut av miljøproblemene, smiler filosofen og svarer:

— Men jeg bruker jo ikke begrepet kapitalisme!

MILJØKAMP

Næss påpeker ivrig at økologi-bevegelsen ikke har vært flink nok til å understreke klasseaspektet i forbindelse med miljøproblemene:

— Det er klart at miljøproblemer har vært følt innen arbeiderklassen i over 100 år. Og at det var først da middelklassen begynte å merke problemene at det politisk bevisste naturvernet oppstod — men var det grunn til å se ned på naturvernet fordi det oppstod som en middelklasse bevegelse?

Her skyter Røde Fane inn et spørsmål; om det ikke samtidig var slik at først da «skitten falt i borgerens hatt» ble miljøvern virkelig politikk og ikke bare en motkulturbevegelse?

— Det er klart det betydde mye for eksempel at de tyske skogeierne tapte penger på den sure nedbøren, svarer Næss — men jeg tror næringslivet etter hvert oppdager at det er store penger å tjene på å komme miljøkrav i forkjøpet.

Steigan: Regnskogen har blitt gjort til vare og er i ferd med å selges ut.

— For 20 år siden, sier Steigan — var jeg så naiv at jeg trodde verden var ferdig oppdelt. — Se hva som har skjedd: regnskogen har blitt gjort til vare og er i ferd med å selges ut. Det samme med havbunnen og verdensrommet. For 10 år siden kom Roma-klubben med sine dystre advarsler; tida løper fra oss, fremdeles dumper EF enorme mengder mat hvert år. — Det skjer så alt for lite.

Næss og Steigan er enige om at det viktigste arbeidet i dag skjer på grunnplanen, i de utenomparlamentariske gruppene

— Vi har hatt tre store sosiale bevegelser i vårt århundre, sier Næss — bevegelsen for sosial rettferdighet, fredsbevegelsen og miljøbevegelsen.

Næss er redd vi skaper unødige splittelser ved å forsøke å presse disse bevegelsene inn under samme paraply. Steigan er derimot mer opptatt av mulig-

hetene som ligger i enheten mellom disse bevegelsene:

— Da jeg reiste i Øst-Europa nylig så jeg hvor mye symbiose det var mellom disse bevegelsene. Mange av miljøaktivistene var for eksempel tidligere Charta 77 aktivister.

Steigan er også opptatt av å trekke arbeiderklassen med i miljøkampen:

— Jeg er så ubeskjeden at jeg tror nettopp AKP med sin nye miljøbevissthet og sine gode røtter i fagbevegelsen kan spille en viktig rolle her i årene som kommer.

Han viser blant annet til arbeiderne på Herøya som har lagt fram en plan for nedtrapping av Hydros kunstgjødsel produksjon.

Hvilke alternativer

Radikale kritikere blir alltid møtt med spørsmål om hvilke alternativer de har. Og dette spørsmålet er det ofte veldig vanskelig å svare tilfredsstillende på. I alle fall sett fra spørrerens ståsted. Om svarene er for konkrete og er mulige å gjennomføre, regnes de ikke som «egentlig radikale alternativ». Men om svarene blir mer allmene og langsiktige regnes de som utopiske. Steigans innfallsvinkel til dette problemet har vært å diskutere erfaringene fra sosialistiske land:

Steigan: «Det store spranget» kan bare karakteriseres som en katastrofe.

— Marxismen har lidd under dogmatismen fra Stalin. De helt særegne trekkene utviklingen av Sovjet fikk i 30-årene ble gjort allmengyldige. Så etter krigen ble for eksempel Tsjekkoslovakia tvunget til å bli våpensmie for Sovjet. Dette førte til at de måtte bruke enorme mengder av sitt svovelholdige og sterkt forurensende brunkull.

— Også Kina og Mao Zedong falt som offer for denne dogmatismen, fortsetter Steigan — «det store spranget»

som Mao satte i gang på slutten av 50-tallet kan bare karakteriseres som en katastrofe.

Til tross for stor skepsis til Maos håndtering av kulturrevolusjonen og firerbanden, har Næss allikevel stor sans for Mao. Næss lærte mye marxisme på slutten av 60-tallet og ble påvirket av den maoistiske bevegelsen. Nå virker han skuffet over fokuseringen på materiell vekst som har rådd i Kina det siste tiåret.

Næss: Kanskje vil majoriteten søke velstandsvekst uansett.

Røde Fane spør om ikke denne fokuseringen på materiell velstand, som vi finner i alle land i verden uansett samfunnssystem og utviklingsgrad er et bevis på at en nullvekst filosofi er ugjennomførbar? Folk ønsker fruktene av industrisamfunnet.

— Kanskje vil majoriteten søke velstandsvekst uansett hvilket nivå som er oppnådd. Men de sosiale, verdifilosofiske og økologiske omkostningene stiger. Dermed blir andre aspekter av livskvalitet mer fristende. Færre og færre vil under en slik utvikling ofre den nødvendige energi på ytterligere velstandsøkning. I Japan sies det at folk liker å tenke seg som omtrent gjennomsnittlig velstående. — ikke mer enn andre, og med måte.

På et plan er både Steigan og Næss solid forankret i den norske sosialdemokratiske tradisjonen, og preget av de stabile klasseforholdene i Norge: Det er umulig å få fram de store opprivende uenighetene i diskusjonen. De skarpe motsetningene mellom den naturorienterte og den samfunnsorienterte miljøbevegelsen i USA kommer ikke til uttrykk i diskusjonen mellom Steigan og Næss. Det er kontinuitet, tradisjon og forsoning som rår; både i verdivalg, ideologi og syn på samfunnsutvikling.

Etter intervjuet må vi ut og ta bilder foran blå-trikken. Og lukte litt på løvetannen. To hyggelige gutter. ■

Det progressive borgerskapet i Peru

Del 2. Nasjonalbudsjettet og kredittfordelingen

Dette er andre del av en større artikkel som tar for seg det peruanske sosialdemokratiske partiet APRA. Første del handlet om APRA's «antiimperialistiske» teori og praksis. I denne delen dokumenteres det hvordan staten under Garcias ledelse er blitt en «velferdsstat» for deler av borgerskapet.

Av Melacio Castro

Den peruanske statens funksjon er i dag å beskytte, planlegge og fremme den økonomiske produksjonen og fordelingen som er knytta til det internasjonale markedet. Det progressive borgerskapet som Haya de la Torre snakker om er borgerskapet tilknytta APRA og partiene på høyresida, Accon Popular og Partido Popular Cristiano. De to siste danner den demokratiske fronten (FREDEMO) og ledes av forfatteren Mario Vargas Llosa. Det er dette borgerskapet som direkte har tjent på ringvirkningene fra statens konkurranse-økonomi og dennes ekspansjon.

Gavepakker til borgerskapet

Staten har ytt tjenester eller gitt støtte til diverse aktiviteter, som feks hjelp til å plassere storborgerskapets produkter i utenlandske markeder. Dette gjelder storborgerskapet i gruve-driften, jordbruksvareindustrien, industrien generelt og finansvesenet. Dessuten har borgerskapet blitt subsidiert ved kjøp av teknologi og innsatsvarer (halvfabrikata og råvarer).

De store kredittene som landet har fått fra utlandet til vannforsyningsprosjekt og veiutbygging har alle, direkte eller indirekte, gitt borgerskapet fortjenester. Dette

INTERNASJONALT

gjelder også de tilfeller der statlige kommisjonærer har vært på leting etter kreditter. Indirekte fortjeneste er også gitt ved at store pengesummer er brukt til innkjøp av våpen til de militære og politiet, samt til høye lønninger til de øverste offiserene. Derved har nasjonalbudsjettet blitt et slags slagmark for grupper i borgerskapet, der de kjemper om de offentlige tjenestene. Men borgerskapets solidaritet overfor staten er som låntakerens solidaritet overfor långiveren. I 1988 karakteriserte APRA-senatoren José Linnare Gallo statens pengeforbruk slik:

«... det eksisterer næringsdrivende som har fått dekret import av innsatsvarer for en 18 måneders periode, programmets beregnede varighet ... (i virkeligheten APRAAs økonomiske pakke og ikke et økonomisk program, M.C.). Dette forklarer hvorfor det til tross for en økt bruk av valuta fra regjeringens side til kjøp av innsatsvarer, idag er en mangel på slike varer ... regjeringas feil, konkret den sentrale reservebanken og instituttet for utenrikshandel sin feil, er å ha gitt bort valutaen uten å kontrollere importen.»

Andre bedriftseiere fikk kreditten i dollar, og enkelte av dem var bare opptatt av å sende dollarne til sine sparekontoer i utlandet. I august 1988 opplyste daværende økonomiminister César Robles at kapitalflukten i 1985 var totalt på 800 mill \$. I 1986 økte den til 1.500 mill \$ og i 1987 til 2.000 mill \$. Minister Robles sa at han gjorde dette kjent fordi det allerede var «... kjent gjennom det Internasjonale Pengefondets rapporter, og likeledes gjennom seriøse studier gjort av Verdensbankens spesialister og spesialister fra finans-korporasjonen for utvikling».

Ellers ville han ha fortsatt å skjule dette.

Inflasjon

Minister Robles innrømte også at det generelle budsjettet for 1988, på totalt 170 milliarder Intis, nesten var brukt opp allerede august samme året. Presidenten i den sentrale reservebanken, Pedro Coronado, også fra APRA, forklarte i forbindelse med dette underskuddet at hans institusjon foretok såkalte primære utgivelser av penger. Mellom januar og juli 1988 ble det utgitt sedler for omlag 38 milliarder Intis. I juli og august ble det trykt opp nye 75 milliarder Intis. Det vil si at det ble utgitt totalt 113 milliarder Intis i løpet av 8 måneder for å støtte opp om statsbudsjettet.

At staten manglet budsjettmidler viste seg da den sentrale reservebanken tok på seg ansvaret til økonomiministeriet fra og med september 1988, og satte igang ekstraordinære tiltak. Blant annet ble det startet en desperat letingen etter kreditt, der en på ny ba om støtte både fra Det Internasjonale Pengefondet og fra en rekke andre bankinstitusjoner. Dette kom fram i «Årsrapport til finanskooperasjonen for utvikling» (COFIDE), for 1987.

De store får mest

Industrikreditten i Peru tilfalt i 1987 de tolv største industrigruppene i landet, også kalt «de tolv apostlene». Den statlige industribanken ga de tolv apostlene 30,6 % av all kreditten mens den statlige gruvebanken støttet apostlene med 45,1 % av all sin kreditt. Statens finanskorporasjon for utvikling (COFIDE) stilte til disposisjon 54,5 % av sine kreditter for en bestemt monopolgruppe, gruppen Cilloniz-Cousa, slik at gruppa kunne finansiere bedriftene Aceros Arequipa S.A. (stål) og Laminadoras del Pacifico S.A. (også stål). Disse kredittene har vært direkte, i form av innenlandsk eller utenlandsk valuta, særlig dollar, eller betinget kreditt i form av verdipapirer, garantier osv.

Jordbruksvareindustrien og ikke bøndene har vært de direkte motakerne av samme type statlige kreditter. Det er de største jordbruksindustrimonopolene som er låntakerne til den statlige jordbruksbanken. De mest begünstigede har vært produsentene av bomull, ris og mais, som totalt har fått 47,6 % av kreditten. Den rentefrie kreditten som ble gitt til småbøndene i fjellområdene og jungelen var bare 0,25 % av totalen. Denne kreditten, populært kalt «Null», ble i praksis stanset fra og med september 1988.

Innen jordbrukspolitikken har APRA også finansiert de såkalte landsbygd-investeringsprosjektene for utvikling. Slike prosjekter startes ved at mektige personer eller grupper av mektige personer erklærer overfor sta-

INTERNASJONALT

ten at de har tatt i bruk udyrka jord. Staten har da plikt til å finansiere de utgiftene som har blitt investert i nydyrkingen. Derved blir disse personene mottakere av offentlige midler. Ved hjelp av slike metoder har jordbruks-industri gruppa Del Solar McBride, som spesialiserer seg i tomatpuré, gratis overtatt 3000 hektar jord i Ica.

På grunn av disse pengegevarene til jordbruksborger-skapet har den statlige peruanske jordbruksbanken, som de andre statlige bankene, kommet i krise. Denne banken hadde i 1987, et år med relativt lav inflasjon, et totalbudsjett på 376,7 mill. Intis. I 1988 var budsjettet 302,3 mill. Intis, et år med en inflasjon på 600%. For 1989 budsjetterte en med bare 96,5 mill. Intis, men hvor stor blir inflasjonen?

I Peru får ikke de produktive sektorene som produserer for innenlands konsum noen kreditt fra staten. Disse sektorene, mellomstore og små, har nå motsatte interesser i forhold til de store bedriftseierne som er rentemottakere og dollar-avhengige. Men de har også utviklet motsatte interesser til den peruanske staten og imperialistene generelt. De siste styrer staten uten å skille statens interesser fra sine egne.

Den folkelige politikken til APRA

Skjerpingen av krisen, støtten til monopolene, prioriteringen av utgiftene til forsvaret og mangelen på politisk

vilje til reformer, viser at høyresida samlet og særlig APRA ikke kan eller vil føre en folkelig politikk. En inflasjon på 1050 % fra juli 1985 til juli 1988, en devaluering av valutaen på 1125 %, et underskudd i statsbudsjettet på over 10 %, de oppbrukte internasjonale valutaeservene, en nedgang i eksportkapasiteten på omlag 2,8 milliarder dollar (under Belande var det omlag 3 milliarder dollar), økningen i importbehovet som er over de 2,8 milliarder dollar, samt de økende rentene og økende utenlandsgjeld tvinger fram en folkefiendtlig politikk.

Denne politikken gjennspeiles i den permanente nedgangen i kjøpekrafta. Den kommer også til uttrykk gjennom iverksettelsen av lover som ser bort fra arbeids-stabiliteten og som umuliggjør innfrielsen av kravene fra de folkelige organisasjoner.

Da APRA overtok regjeringa i juli 1985 var en dollar lik 12 Intis, minimumslønna var 350 Intis og inflasjonen var på 140 %. Minimumslønna er den lønna som tilfaller de arbeiderne som har jobb. Disse er en minoritet i Peru. 55 % av arbeiderne er arbeidsløse eller undersysselsatt. I september 1988 var den offisielle dollarkursen på 250 Intis (på det svarte markedet som APRA kaller for det parallelle markedet, var verdien 480 Intis), og minimumslønna var 1600 Intis. Samtidig var prisen for det nødvendige husholdningsforbruket i Lima omtrent 6 ganger høyere enn minimumslønna i følge det Nasjonale Statistikk Insituttet (INE). Den peruanske staten betaler heller ikke de arbeidsløse noen økonomisk støtte (arbeidsløshetspenger, sosiale trygder eller liknende) som en gjør i de europeiske statene.

Prisene har økt raskt, spesielt fra juli 1988. Regjeringa tok utgangspunkt i 40 grunnleggende produkter for på demagogisk vis å vise at alle hadde det bedre enn i 1985, og for å påstå at den peruanske arbeideren kunne kjøpe og forbruke mer med denne lønna enn før. Men etter de nye økonomiske tiltakene i juli tok regjeringa utgangspunkt i bare 27 produkter til offisielle priser, priser som ingen følger i noen peruanske butikk eller på noe marked. Når vi ser på prisøkninga i Intis mellom juli og september og avklarer at prisøkninga i september bare gjaldt ut desember 1988, så ser vi alvoret i saken.

(tabell)

Syssetsettingstiltak

For å stå mot fagbevegelsens organisasjoner skapte APRA et støtteprogram for midlertidige inntekter (PAIT) og et akutt program for syssetsetting (PROEM). Med PAIT var målet å syssetsette arbeidsløse midlertidig og betale med statens penger. Det vil si at hver arbeidsløs kunne arbeide opptil 3 måneder i året innenfor PAIT programmet og motta minimumslønn. I praksis tjente dette programmet arbeidsløse medlemmer av regjeringspartiet. PROEM på sin side tillater syssetsettingen av ledig arbeidskraft også (midlertidig) i private eller stat-

INTERNASJONALT

lige bedrifter; men uten utbetalinger av sosiale trygder, uten å godkjenne noen sosiale tjenester for sysselsettingen og uten rett til å danne fagforeninger. Under dette programmet får arbeiderne ikke skriftlige kontrakter i det øyeblikket arbeidet starter og de får heller ikke gitte avskedsdatoer fra firmaets side. Det var ett unntak: Tekstilbedriftene hadde fagforeninger som brukte retten til å revidere lønningene i tråd med inflasjonen. Men de store bedriftseierne som var medlemmer i den nasjonale industriorganisasjonen (SNI), seksjon Tekstil Komitéen, forlangte i et kommuniqué i avisen *Expresso* 25/9-88 at regjeringen «... i tider med høy inflasjon eller krise må oppheve dette systemet av lønnsreguleringer for å opprettholde den nasjonale tekstilindustrien. Det er nødvendig ... å utsette opphevelsen av den automatiske lønnsreguleringen ... inntil den nasjonale økonomien stabiliserer seg.»

Varegruppe	Før juli-88 Intis	Etter juli-88 Intis	Prisstigning (%)	Fra sept.-88 Intis
1kg ris	20	25	25	60
Brød	0,8	1,40	57	3,8
Matolje 1l.	25	60	140	180
Kylling 1kg.	94	140	50	350
Bensin 1l.	30	63	110	250
84oktan				
95oktan	35	86	140	320

Kamp mot folkelige organisasjoner

President Garcia sa i en tale i juli 1987 at en var like ansvarlig når «en plasserer en bombe som når en deler ut en løpeseddel for en streik.» I følge hans logikk var enhver folkelig organisasjon som ikke aksepterte hans politikk å mistenke som terrorister og fortjente å bli undertrykt. Følgelig har det kommet flere krav til rettsvesenet fra utdanningsdepartementet om å oppløse undervisningssektorens fagforening, SUTEP.

I flere regioner i landet har kommunene forlangt utvidete budsjettammer. Det er startet og gjennomført viktige lokale streiker ledet av komitéene for folkets interesser, FEDIP. For å kunne stå i mot dette har regjeringen startet en såkalt regionalisering. Det vil si at den forsøker å skape regionale regjeringer som mangler økonomisk og juridisk sjølstendighet og som ikke kan bestemme den sjølstendige utviklinga av de naturlige ressursene i regionene.

APRA-regjeringen har satt til side den nasjonale jordbruksavtalen mellom president Garcia og bondeorgani-

sasjonene. Avtalen regulerer forholdene for arbeiderne på landsbygda. Ingen av de økonomiske tiltakene støtter noen av indianer-kommunene. Staten forsøker også gjennom kredittpolitikken å presse jordbrukskooperativene til å oppløse seg sjøl, slik at de kan omdannes til private jordstykker. APRA som tidligere var kjent som reformenes parti, har i virkeligheten gjennomført en motreform i jordbruket og i industrisektoren.

Generelt sett favoriserer den statlige jordbrukspolitikken byene og handelen med utenlandske markeder. Motsigelsen mellom byene og landsbygda har derfor skjerpet seg. Mot de store og små tjuvene, mot byråkratiet og overtredelsene av menneskerettighetene på landsbygda har folket derfor organisert sjølforsvars-bondeorganisasjoner (Rondas Campesinas), rettet mot regjeringa og staten.

Venstrefronten

Rondas på landsbygda, FEDIPS i de forskjellige regionene, organisasjonene i slumområdene og fagforeningene og kvinneorganisasjonene: — alle stiller spørsmål om Perus nåværende status. Dette bygger på programgrunnlaget til partiene i det forente venstre (Izquierda Unida). Kampen for en ny ordning, med en demokratisk og folkelig regjering på vei til sosialismen kan oppsummeres slik:

1. Hele folket skal ha rett til å leve, og til å leve i fred og til å utvikle alle sine muligheter på fritt grunnlag.
2. Full sysselsetting og for arbeiderens verdighet.
3. Hele folkets deltakelse i å utvikle landets økonomi og sjølstyre, og for bygginga av en folkelig, demokratisk og desentralisert stat.
4. For folkets ytringsfrihet og for en nasjonal identitet, en folkelig kultur og en etikk som bygger på solidaritet (nasjonal og internasjonal).
5. Nasjonal uavhengighet i forhold til imperialismen, sjølstendighet i de utenlandske forbindelsene og uavhengighet i forhold til supermaktenes blokker.

Men de militære har på nytt satt seg i bevegelse mot de folkelige organisasjonene. På den 17. konferansen av amerikanske militære ble det underskrevet et hemmelig dokument som slår fast:

«Den internasjonale kommunistbevegelsen fortsetter å være en hovedtrussel mot alle amerikanske land, og som sådan må den bekjempes, spesielt av de amerikanske militære.»

Dokumentet kalles dokumentet fra Mar del Plata (Argentina) og ble undertegnet av de offisielle militære representantene fra Argentina, Bolivia, Brasil, Columbia, Chile, El Salvador, Guatemala, Honduras, Panama, Paraguay, Uruguay, Venezuela, Ecuador, USA og Peru. En anser frigjøringsteologien som en del av kommunismen!

Oversatt av Olaf Svorstøl

(Siste del av artikkelen kommer i Røde Fane nr. 5-89)

Angrep på italiensk abortlov

På et sykehus i Firenze oppdages en tvillinggraviditet med et defekt foster. Etter at kvinnen har abortert forsvinner journalen fra sykehuset, og kvinnen og legens navn slås opp i byens aviser. Angrepene på italienske kvinners abortlov fra 1978 er mange og brutale.

Av Lisbeth Hvalsengen

I Italia hadde de på 70-tallet en sterk bevegelse for selvbestemt abort. Det var kvinner fra forskjellige kvinneorganisasjoner, fagbevegelsen og enkelte kvinner fra religiøse grupper/partier som sto bak kravet.

Til tross for at Italia er et land prega av sterke religiøse tradisjoner, fikk kvinner i 1978 rett til selvbestemt abort.

Loven er delt i to (paragraf 194)

1. Loven gir kvinner rett til selv å bestemme de tre første månedene av svangerskapet.
2. Etter de tre første månedene er det fysiske/psykiske kriterier som ligger til grunn for en eventuell abort. Bestemmelsen tas av lege og/eller psykiatriker. Det kalles en terapeutisk abort.

Hvordan fungerer loven i praksis? Til tross for en lov som gir kvinnen rett til å bestemme om hun vil ta abort eller ikke, møtte jeg flere kvinner som hevdet at det ikke er selvbestemt abort i Italia.

Her kommer bla. de religiøse sidene ved Italia inn. Noen tall kan illustrere de vanskeligheter en kvinne møter, når hun har bestemt seg for å ta abort. Hele 65 prosent av legene, over halvparten av narkoselegene og sykepleierne bruker sin religiøse overbevisning til å nekte

å utføre abort. Dette fører til hele regioner med sykehus der abort ikke utføres. Det sier seg selv at en kvinne kan få store problemer med å finne et sykehus, hvor hun kan få utført aborten.

I tillegg kan hun risikere å måtte reise langt, noe som blir en økonomisk belastning. Hun må være sterk psykisk for å klare uvissheten rundt inngrepet og det er hele tiden et spørsmål om tid. Mange kvinner ender derfor opp med og ikke få utført aborten.

Det er mange som angriper loven. I Italia har man, som i andre land med selvbestemt abort, krefter som jobber aktivt for å motarbeide loven. To eksempler fra nord-Italia forteller litt om dette, og om hvordan Pro Vita i Italia jobber.

- Milano

Ved et sykehus i Milano blir det foretatt en terapeutisk abort etter 3 måneder, fordi det er feil ved kromosomene til fosteret. To leger ved sykehuset går ut i media med alle opplysninger om aborten, kvinnens navn, årsaken til aborten og legens navn. De går også til domsstolene for å anmelde legen som utførte aborten. Etter deres mening brøyt han loven, fordi han ikke tok hensyn til kvinnens liv og psykiske helse. Dette fører til at helseministeren i Italia beslaglegger journaler over et stort antall aborter, utført ved sykehuset. Viktig er det også at legene som gikk til aksjon er medlemmer av Movimento per la vita, Pro vita i Italia.

- Firenze

På et sykehus i Firenze oppdages en tvilling graviditet hvor det ene fosteret er defekt. Legen Angelo Scruderi, tar hensyn til kvinnens psykiske helse og utfører aborten. Hennes journal forsvinner og dukker opp hos en mann ved navn Cassini. Cassini er en tidligere dommer i Firenze, kristelig - demokrat og leder av Movimento per la vita. Cassini går også ut i media med kvinnens navn, årsak til aborten og legens navn.

Legen Angelo Scruderi blir også anmeldt for å ha brutt loven. Cassini mener Scruderi skulle fått en vurdering fra en psykiatriker og at hensynet til det andre fosteret ikke var vurdert. Hendelsene i Milano og Firen-

INTERNASJONALT

500.000 kvinner demonstrerte til forsvar for abortloven i Roma

ze er nærmest identiske, rettsakene mot legene har ikke ført frem, legene ble frikjent. Det som blir interessant er å se hvordan Pro Vita i Italia jobber og hva slags folk de har rundt seg!

Hva oppnår Pro Vita

Til tross for at Pro Vita ikke har nådd frem med rettsakene har de fått klare konsekvenser! Kvinner blir usikre og de er redd for at deres «historie» skal dukke opp i aviser, TV og rettsaker.

Legene er også blitt mer forsiktige med å godkjenne abort inngrep. De har blitt mer «byråkratiske» i sin behandling av søknader, noe som øker tiden før de eventuelt får abort. Dette gjelder spesielt de terapeutiske abortene. Konsekvensene av dette er at de kvinner som har mulighet til det reiser til utlandet for å få abort. Det

er også et økende antall illegale aborter i Italia ca. 150.000.

Kvinner reagerer

Sakene i Milano og Firenze er ikke enestående for disse to byene, over hele Italia er det sterke krefter som aktivt motarbeider abortloven. Kvinner reagerer. I Roma samla kvinner seg under parolen: Ikke rør paragraf 194. Det var en godt organisert markering, busser var satt opp og kvinner kom fra hele landet. Det ble en kjempemarkering! 500.000 kvinner deltok.

I Firenze og Milano har det også vært store demonstrasjoner. Det har vært arrangert «sit-in» i rettssalene og på sykehusene. I Firenze hadde 10.000 sykehusansatte en stor markering til støtte for kvinner og for de legene som sto tiltalt. Kravet som blir stilt fra kvinner er: Slutt med trakasseringen av kvinner og forbedring av loven!

UT AV DET BRENNENDE HUSET

Moderne sosialisme

Dei to engelske økonomane Francis Green og Bob Sutcliffe gav i 1987 ut boka «The Profit System. The Economics of Capitalism.» Dei kritiserer der kapitalismen og dei borgarlige økonomiske teoriane samstundes som dei forklarar den økonomiske utviklinga i verda fram til midten på 80-talet. Men i tillegg kritiserer dei den forma for sosialisme som vi har sett i Sovjet og kjem med eit detaljert forslag til korleis ein moderne sosialisme i utvikla industriland kan sjå ut. Det som kjem no er eit samandrag av dette kapitlet i boka.

Av Terje Valen

Det viktigaste i sosialismen er fridom fra: krig og naud, stadig strev og arbeid for å overleve, undertrykking og tyranni. Det er fjerning av dei omfattande materielle ulikskapar som pregar kapitalismen. Det er fjerning av barrierar eller diskriminering på grunnlag av farge, alder, kjønn, seksualitet, funksjonsdugleik osv.

Det er fridom til: å skape, å bestemme, å delta fullt ut i drifta og styringa av ditt eige samfunn.

Kollektivet eller staten skal ikkje ha forrang framfor individet: det tyder frigjering av individualiteten gjennom samarbeid mellom likeverdige personar.

Økonomisk grunnlag

Fridom fra naud og arbeidsslaveri krev ein teknologisk forfina, framskriden, utvikla økonomi. Ein økonomi utan produksjon av noko som skal brukast til øydeleggende føremål som vapen og mange «tenester» som

UT AV DET BRENNENDE HUSET

politi og militærpersonell. Dette krev og ein økonomi som sikrar:

- at ingen produksjonsressursar skal ligge ubrukte.
- at vi fjernar ikkje-opplysande reklame.
- ingen øydelegging av produkt for å halde prisane og omsettinga oppe.
- ingen privat eigedomsrett til idear og kunnskap.
- at teknologisk og vitskapelig kunnskap kan bli meir utbreidd
- at forskning kan bli dirigert vekk fra å løyse problem som hindrar oppsamling av kapitalistisk profitt eller militær dominans og til f.eks. utrydding av sjukdommar eller utvikling av meir passande teknologi for fattigare land.

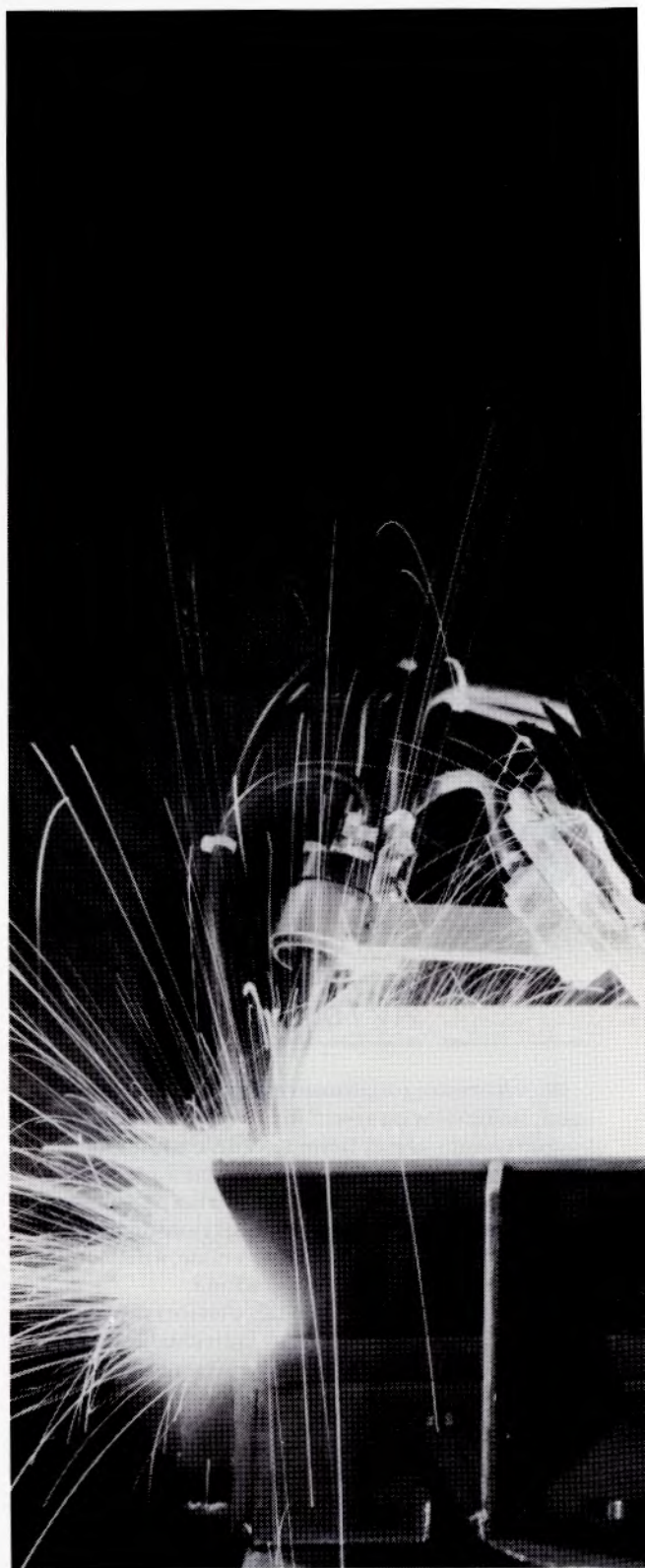
Viss heile verda idag skulle opp på nivået i USA når det gjeld bruk av ressursar ville det skape ei miljøkatastrofe. Ein utvikla sosialistisk økonomi grunnlagt på ei balansert utvikling av tilhøvet mellom menneska og naturen og ikkje på pengeyngling vil gjøre det lettare å bruke ressursar som kan fornyast i staden for slike som ikkje kan fornyast slik at ein ikkje treng plyndre desse mens ein finn fram til passande erstatningar for dei.

Overflod tyder ikkje luksus eller det at ein kan tilfredsstille alle tenkelige behov, men det tyder at alle har nok og er sikra tilstrekkelig tilførsle av det naudsynte og eit ganske stort overskudd utover det og. Vi kan nå det målet ved å bruke dei eksisterande ressursane meir fornuftig og rettferdig. Vi kan ikkje tenke oss denne typen overflod utan ei omfordeling av inntekter og utan ein god del utvikling i dei fattige områda av verda og utan ein del avindustrialisering i dei rikare delane av verda.

Eigedomsretten til produksjonsmidla

Privat eigedomsrett til produksjonsmidla motseier prinsippa om fridom og er eit grunnlag for utbytting i det kapitalistiske systemet. Derfor må denne typen eigedomsrett opphevast.

Dei mulig alternativa innan ikkje-privat eller samfunnsseige er først statseige av foretak osv. Desse må drivast på heilt andre måtar enn idag, mykje meir direkte kontrollert av arbeidarane og forbrukarane, men det vil alltid vere problem med å gjøre slike store sentraliserte organismer heilt demokratiske.

UT AV DET BRENNENDE HUSET

*«Fridom fra
naud og arbeids-
slaveri krev ein
teknologisk for-
fina, framskri-
den økonomi.»*

Kommunalt-, distrikt-, eller naboskapeigde tenester er ein annan form for samfunnseigde foretak som i prinsippet er lettare å demokratisere.

Arbeidarsameige eller kooperativ som passer for mindre foretak og uavhengig sjølstendig verksemd til handverkarar, kunstnarar og dei som yter ei mengd private tenester kan oppretthaldast og til og med utvidast.

Når det gjeld dei mange middelsstore foretaka vil den sosialistiske økonomien kreve ein grunnleggande utviding av arbeidastyre samstundes som leiinga må veljast av og vere ansvarlig overfor arbeidarane.

Naturen til arbeidet

Arbeidarane i den sosialistiske økonomien må vere den utførande og kontrollerande krafta i arbeidsprosessen. Arbeidarane vil vere sjølvstendige subjekt og ikkje objekt som blir brukt for å nå mål som andre har sett. Men kontrollen med arbeidet har med alle i samfunnet å gjøre og ei løysing på dette problemet vil måtte omfatte heile arbeidsdelinga i samfunnet.

Arbeidet må bli ei kjelde til glede og tilfredsstilling. For at det skal skje må arbeidarane ha ein viss kunnskap om produksjonsprosessen som eit heile. Teori og praksis bør smelte mest mulig saman. Arbeidsdelinga må brytast ned slik at det ikkje må vere noka detaljert spesialisering for livet i visse jobber, sjølv om folk kan velje visse yrkesveggar eller «aktivitetsområde». Alle må kunne gjøre dette i størst mulig grad. Teknologisk forskning må innrettast på arbeidarane sine behov og på å finne metodar for å fjerne skitne, farlige og kjedelige jobbar. I den grad slike jobbar fortsett å eksistere bør dei fordelast etter eit rotasjonsprinsipp eller sånn at dei som har desse jobbane får kortare arbeidstid eller annan belønning.

Det må opprettast eit svært omfattande utdanningssystem som går mot elitedyrking og diskriminering. Folk må få høve til å få utdanning og trening gjennom heile livet når dei har behov for det. Arbeidsdelinga mellom sjef og underordna må bli endra. Vi slepp ikkje unna leiging i produksjonsprosessen, men planen må ikkje vere utanfor arbeidsstyrken sitt område og sjefane må ikkje få bli ein eigen klasse. Alle som vi ha utdanning til å bli leiarar må få det. Sjefane må stå til rekneskap ovafor andre arbeidarar og kunne byttast ut med dei, og autori-

UT AV DET BRENNENDE HUSET

teten til sjefane må ha eit fornuftig og demokratisk grunnlag.

Livskvaliteten må betrast ved at senking av arbeidstida prioriterast i dei mest upopulære delane av det naudsynte arbeidet. Der arbeidet er meir gjevande vil det bli ein meir ukklar overgang mellom det vi kallar arbeid og fritid. Arbeidsdelinga mellom mann og kvinne må opphevast gjennom angrep på alle enkelte delar av den systematiske kvinneundertrykkinga. Bak dei økonomiske sidene av denne ligg så djupt margfesta krefter

«Arbeidet må bli ei kjelde til glede og tilfredsstilling.»

— sosiale, religiøse, psykologiske — at oppgåva med å skape kvinnefrigjering vil bli like vanskelig som noko anna problem eit sosialistisk samfunn vil møte.

Demokrati i produksjonen

Demokrati i produksjonen fungarar best viss foretaka er små og desentraliserte — utvikling av moderne teknologi gjør og at små einingar på mange område etter kvart vil bli vel så effektive som store.

Desentralisering gjør det område som arbeidarane kan bestemme kollektivt over størst mulig utan at dei treng vende seg til større område.

Men det er og store problem når det gjeld desentralisering. Mange sider av eit økonomisk system som kan fungere fornuftig og skape overflod er framleis utenkelig uten storforetak og sentralisering. Desse problema som spring ut av konflikten mellom desentralisering og sentralisering kan ikkje løysast ein gong for alle i eit sosialistisk samfunn. Det er noko vi må leve og sloss med. Det er naudsynt å ha overordna strategiar og mål på eit nasjonalt nivå og problema med å komme fram til dette på ein demokratisk måte må løysast.

Viktige delar av ei slik løysing ligg i tilgong på informasjon og tid og metodar for å diskutere og handsame denne informasjonen, sånn at det er mulig for det store fleirtalet å komme fram til velgrunna meiningar om kva som er dei viktigaste problema og korleis dei skal løysast.

Kontroll med leiarane og administrasjonen må bygast på kunnskap og rett til å kontrollere og gripe inn. Moderne teknologi ber i seg muligheitene for å klare dette med eit rimelig energiforbruk.

Koordinering av økonomien

Den moderne teknologien opnar og ein muligheit til å løyse eit anna problem som nokre har hevda er uumulig å løyse — nemlig problemet med å rekne ut alle dei likningane som er naudsynte for å lage ein samanhengande økonomisk plan. Det største prblemet blir kanskje å gjøre dette på ein så forståelig måte at det store fleirtalet kan vere istand til å sette seg inn i og diskutere og bestemme over dei sentrale utviklingslinjene i planen.

Innanfor ein plan må marknaden brukast for å finne tilhøvet mellom tilbod og etterspørsel på mange varer. Koordineringa må vere eit slags kompromiss mellom ein plan laga ut fra innhenting av flest mulig turvande opplysningar om etterspurnad og produksjon på den eine sida og den fungerande marknaden på den andre sida.

Demokrati i fordelinga

Fruktene av produksjonen kan ei eit sosialistisk samfunn fordelast slik dei blir no; delvis gjennom offentlige sosiale tenester som utdanning osv. og delvis gjennom private kjøp, men mekanismene vil vere endra.

Fridom fra fattigdom kan sikrast gjennom ein garantert minsteinntekt for alle. Skattessytemet og maksimumsløner kan hindre at nokre mottar unødige høge inntekter. Ein kan ha tak og golv for løner. Der vil ikkje bli noka inndeling av folk etter storleiken på inntekt (eller andre tilhøve).

Ulike inntekter kan utliknast ved at stadig fleire produkt og tenester kan fordelast offentlig; f.eks. helsete-

UT AV DET BRENNENDE HUSET

nester, utdanning, sosiale tenester, bustad, offentlig transport og dei viktigaste matprodukta.

Fordelingssystemet må overvakast av forbrukarane. Den nye teknologien kan lette tilgang på informasjon. Andre sosiale endringar kan og ventast å endre forbrukseiningane i samfunnet fra den vesle «kjernefamilien» til andre einingar, viss det er ønske om noko slikt.

Internasjonalisme

Små og militært svake land manglar alle eller dei fleste materielle vilkår for sosialisme. Dei kan bare overleve viss dei byggjar ein brei og kraftig solidaritetsrørsle særleg mot dei landa som er mest trugande.

Utanrikshandelen blir og eit særlig problem. Ein regulert planøkonomi krevjer og ein regulert utanrikshandel. Ein større frihandelssektor innanlands vil kunne gå saman med friare utanrikshandel. Viss den eigne produksjonen i det sosialistiske landet ikkje kan følge kostnads-kutta i den omliggande kapitalistiske verda, kan det leie til meir import, mindre eksport og dermed mindre muligheit til å kjøpe saker som trengs fra utlandet. Det kan føre til at vi blir tvungne meir til å klare oss med eigen produksjon, noko som kan føre til skjerp motsetningar innanlands og ein del tap av velstand.

Eit sosialistisk land vil måtte ta positiv stilling til å hjelpe fattige land i den 3. verda. Det vil krevje ei overføring av ressursar til land som kjempar for å bygge opp sjølvstendige økonomiar ut fra folk sine behov. Det vil krevje ein del tilpasning av industripolitikk og handelspolitikk. Det vil krevje at innvandring fra fattige land blir tillete. For å klare dette trengs det kamp mot rasismen.

Sosialistiske fingermerker

Eit sånt samfunn som er skissert her vil vere veldig forskjellig fra alt anna som har kalt seg sosialistisk.

Arbeid vil vere ei samfunnsmessig handling delt så rettferdig som mulig mellom medlemmene i samfunnet. I aukande grad vil den viktigaste motivasjonen for å arbeide ikkje bli pengar, men personlig tilfredsstillende og engasjement i utvikling av samfunnet. Kjedelig arbeid vil bli redusert til det minimum som den naudsynte produksjonen kan tåle. Arbeidet vil bli organisert under demokratisk kontroll sånn at autoritet og leiing ikkje blei tvunge på arbeidarane utanfra.

Produksjonsinstitusjonane vil vere samfunnseigde og produsentane sin motivasjon vil vere å tilfredsstille folk sine behov. Det vil vere små forskjellar i inntekt. Der det er mulig vil produkt og tenester bli fordelt direkte etter behov.

Innvendingar mot sosialisme

«Dette høyrer fint på papiret, men det går aldri i det vir-

kelige livet.» Å opprette sosialisme vil vere svært vanskelig så innvendingen må vi ta på alvor. Men nesten heile den lista av prinsipp for ein sosialistisk økonomi som er nemd her, har blitt sett ut i livet delvis eller i ein begynnande form i dei kapitalistiske landa sjølv, om enn formane har blitt fordreid av dei kapitalistiske omgivingane.

Najonaliserte foretak og industriar, arbeidarkooperativar, arbeidarkontroll og demokrati, offentlige verferdsordningar som fri skule, muligheit for vaksne til

«Ulike inntekter kan utliknast ved at fleire tenester fordelast offentlig, f.eks. utdanning.»

vidare utdanning, progressiv inntektsskatt, teknisk framgang som fjerner kjedelig arbeid, økonomisk hjelp til den 3. verda, positiv diskriminering av kvinner og farga, alt er delvis eller fordreide, men virkelig eksisterande sosialistiske elementar innan eit kapitalistisk samfunn. Vi har med virkelig erfaring å gjøre. Skulle det då vere umulig å utvide dei til det punktet der dei forandrar heile samfunnet kvalitativt.

«Sosialismen er mot den menneskelige natur.» Men sosialismen går jo egentlig bare ut på at vi arbeidar sa-

UT AV DET BRENNENDE HUSET

man og bruker alle ressursar på ein mest mulig fornuftig måte til beste for oss sjølv og heile samfunnet. Er det ikkje så at vi ser eit sånt samarbeid over alt i samfunnet der der er mulig å få det til — i vennskap, klubbar, interesseorganisasjonar, fagforeningar og til og med i nokre familiar og på nokre arbeidsplassar. Sosialisme vil ikkje vere eit samfunn av helgenar, men eit samfunn som er organisert slik at dei trekka som blei premiere ikkje var grådigheit, gjerrigheit, lureri, konkurranse og aggresjon.

«Vi har ikkje råd til sosialisme.» Potensiell overflod er allereie mulig. Det er profittsystemet som hindrar oss i å få glede av denne muligheiten.

«Planøkonomi er ein umulig oppgåve.» Det vil vere mulig med ein balanse mellom desentralisering og sentralisme som kan fungere uten at vi druknar i detalj-

planar, eller utan at planprosessen blir monopolisert på toppen. Informasjonsteknologien kan og hjelpe oss til å løyse problem som virkelig var uløyselige for få år sidan. Vi har ein stor fordel. Vi startar på sosialismen fra eit mykje høgare materielt grunnlag enn tidligare sosialistiske land.

Visjonar om framtida

Ikkje enorm overflod til personlig forbruk, men den mest nitide økonomisering med ressursar og arbeidskraft innanfor eit system som også er i økologisk og menneskelig balanse på grunnlag av ein høgt utvikla teknologi osv. som kvilar på ei enorm utviding av alle menneskelig kunnskapar og folk sin evne til å bruke desse til eige og felles beste. ■

UT AV DET BRENNENDE HUSET

Industripolitikk — Bare en del av en ny økonomisk politikk?

I forrige av Røde Fane trykte vi Rød Valgallianses industripolitiske program, med en begrunnelse av programforfatteren Trond Andresen. Vi bringer her et debattinnlegg som blant annet kritiserer programmet for å mangle hverdagsperspektivet og for å ha en for snever oppfatning av hva som er økonomi.

Av Taran Sæther

Når vi skal gjøre jobben med å utvikle en ny økonomisk politikk, må vi tenke ut fra samfunnet som helhet. Vi må ta utgangspunkt i det Kjersti Ericsson kaller *hverdagsperspektivet*. Det handler om hvordan du, jeg og vi ønsker at livet skal være, hvordan verdagen skal organiseres. Det handler om hvilke muligheter som kan finnes for arbeid, kulturell utfoldelse osv. Dette er noen viktige spørsmål som må diskuteres for å vite hva som er de viktigste målene for den politikken vi skal utforme.

Når jeg velger hverdagsperspektivet, betyr det at forhold folk imellom, i arbeid, i familien, i organisasjonsliv osv. er overordna. Hvordan produksjon av varer og tjenester organiseres, er et klasse- og kjønsspørsmål. Målsetninga for en ny økonomisk politikk blir ikke så lett å se når vi tar for oss bit for bit; industripolitikken nå, landbrukspolitikken da, helsepolitikk, skolepolitikk, transportpolitikk, kulturpolitikk.

Det er lettere å utvikle en politikk for hvilke krav og reformer som er rettferdige innafor kapitalismen enn å utvikle en alternativ politikk. Nå sloss vi for masse rettferdige krav som først og fremst rammer kapitalen på profittpungen. Men når vi skal utvikle en ny økonomisk politikk kan vi ikke bruke denne metoden. Da må vi stille

opp målsetningene og se på hva som finnes av ressurser; økonomisk, menneskelig, teknologisk og i naturen.

Vil vi ha et helse- og omsorgsvesen som gir trygghet for alle? Hvordan kan det organiseres? Hva vil det kreve av ressurser? Vil vi ha et transportnett som frakter folk og varer i hovedsak kollektivt? — I byene, ja, men hva med resten av landet? Er det fornuftig å bygge jernbaner i stedet for veier og flyplasser? Hva er viktigst når industriproduksjon og miljøhensyn kolliderer? Det er lett å si at miljøet er viktigst. Men hvordan skal vi sikre arbeidsplassene samtidig med omlegging av produksjonen på en sånn måte at miljøhensyn blir ivaretatt? For vi kan ikke importere produkter av miljøskadelig produksjon. Det ville i såfall bety at solidariteten til miljøet begrenser seg til eget land.

Det finnes flere spørsmål og avveininger enn svar. Det viktigste er å bli enige om noen felles hovedmålsetninger. «Ut av det brennende huset» — prosjektet har dette som mål.

Når RV har vedtatt et industripolitisk program oppfatter jeg det som et forsøk på å starte den samme debatten, men med utgangspunkt i dagens kapitalistiske Norge. Og den debatten og det arbeidet er viktig. Problemet blir at vi utvikler et omfattende program for en del av den økonomiske virksomheten uten å se det i sammenheng med resten.

Produksjon som skaper nye verdier er basis for økonomisk virksomhet, ikke bare under kapitalismen. Men når vi skal utvikle en ny økonomisk politikk må behovet for helse, skole osv. få en plass som sikrer penger, ressurser og arbeidskraft.

Jordbrukspolitikk er også økonomisk politikk: Hvor stor grav av sjølberging ønsker vi? Hva kan produseres i Norge? Hvor høye effektivitetskrav skal stilles? Hvor mye menneskelig arbeidsinnsats og hvor stor grad av maskinbruk? Små eller store bruk? Hva med priser og støtteordninger?

Jeg syns det er bra at RV har fått et industripolitisk program, hvis det kan være med på å drive diskusjonen videre. Men jeg er redd det er verdiløst om det blir stille rundt disse viktige problemene.

Til slutt vil jeg oppfordre miljøvernkjempere og kvinnekjempere og andre til å komme med sine kunnskaper og meninger. ■

EF

Arbeidsledigheten bl

DNA regjeringa prøver å tilpasse Norge til EF steg for steg og dette arbeidet er nøye planlagt. Mens EF landene har høy arbeidsledighet, har vesteuropeiske land utafor EF som Sveits, Norge, Sverige og Østerrike inntil høsten 1988 mestret kampen mot massearbeidsledigheten.

Av Odd Storsæter

Professor i almenntilleggsmedisin Per Fugelli fortalte til NRK at langtidsledigheten for ungdom vil gi større helseskader enn AIDS. Han har han rett i dette: Langtidsledighet gir både økte kroppslige plager og økte psykiske plager. Undersøkelser viser også at langtidsledige har hyppigere selvmordsforsøk og økende bruk av alkohol og andre rusmidler.

I Langtidsprogrammet 1990-93 sier regjeringen Harlem Brundtland at «*Sammenhengen mellom arbeidsledighet, sykdom og sosiale problemer er klar og veldokumentert. Dette er ytterligere et argument for at det er viktig å gjenopprette den fulle sysselsettingen. Først og fremst er langvarig arbeidsledighet skadelig. Lengre tids ledighet er en medvirkende årsak til sosial isolasjon, bruk av rusmidler og til psykiske og psykosomatiske lidelser.*»(side 177)

Helseplan uten arbeidsledighet

Selv om regjeringen nevner problemet med arbeidsledigheten i Langtidsprogrammet, fører den en politikk for økt ledighet. Og da regjeringen la fram utkastet til Nasjonal Helseplan våren 1988 - Stortingsmelding 41 (1987-88) var kampen mot arbeidsledigheten ikke er tatt opp i denne helseplanen i det hele tatt!

I Folkeutgaven av helseplanen fra høsten 1988 er arbeidsledighet bare nevnt på side 49 som en av mange helse- og sykdomsrisikoer. Når Sosialdepartementet skal regne på helseskader i samfunnet, velger departementet i stedet å

ant ungdom øker i EF

skrive om tobakk og helseskader. Spørsmålet om arbeidsledigheten er ikke tatt opp på det tidspunktet hvor arbeidsledigheten økte og økte og hvor ekspertene i Sosial- og Finansdepartementet måtte vite hva som skjedde. Dette er utrolig fordi enhver lokalpolitiker med lommekalkulator fant ut at når det ble færre jobber i fylkene, færre jobber i kommunene, færre jobber i stat og færre jobber i det private næringsliv, så ville arbeidsledigheten øke!

Peder Martin Lysestøl og Torstein Dahle skrev om dette i Klassekampen for et års tid siden. Men nå prøver finansminister Gunnar Berge og statsminister Gro Harlem Brundtland å innbille oss at dette var det umulig for ekspertene i Finansdepartementet, Arbeidsgiverforeningen eller LO å finne ut! Se bare på denne formuleringen fra det siste Langtidsprogrammet: *«Økningen i arbeidsledigheten høsten 1988 og vinteren 1989 har vært mye sterkere enn ventet.»* (side 191).

Fordobling av de langtidsledige

På Gro Harlem Brundtlands 50 årsdag 20.04.1989 ble det offentliggjort tall som sa at 19 500 personer var registrert arbeidsledige i mer enn 6 måneder. I tillegg kommer de som ikke er registrert ved arbeidskontorene.

Mange ungdommer har ikke noen opptjening og har således ikke rett til «arbeid for trygd.» Systemet er laget for å pynte på de høye ledighetstallene. I desember 1988 opplevde vi som arbeider med rehabilitering av stoffmisbrukere at regjeringen la fram en «Handlingsplan mot narkotika» som ikke nevnte arbeidstrening med et eneste ord! At dette ikke var tilfeldig kom fram i januar 1989, da det ble kjent at de fire arbeidsmarkedsinstituttene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø ikke skulle gi tilbud til «sosial tilfelle» lenger. I Trondheim betød dette at mellom tredjeparten og halvparten av klientene ikke lenger skulle ha et tilbud. Dette ble gjort uten at det kom noen nye tilbud til vanskeligstilte ungdommer!

Erfaringer fra narkotika-kollektivene er at det er nødvendig med både arbeidstrening og behandling og at behandling ofte tar åresvis. Jeg kan bare vise til filmen om Tyrili-kollektivet. Da nytter det ikke å gi belastet ungdom tilbud om seks ukers arbeidsmarkedskurs!

I Dagbladet for 22.04.1989 sier de ansatte ved Fossumkollektivet at *«Overføringen av ansvaret for narkotikomsorgen til fylkene innebærer en rasing av hele apparatet.»* I Sør-Trøndelag var rusmiddelsektoren den sektor som ble mest skåret ned ved budsjettbehandling i desember 1988. De ansatte ved Fossumkollektivet peker helt korrekt på at handlingsplanens største svakhet

rere med somatiske sykehus og psykiatriske sykehus. Og det kommer til å ble enda verre.

Rusmiddelomsorgen skal «kommunaliseres»

Hovedtendensen i dag er å «kommunalisere» alle problemer. Norges 454 kommuner har fra 01.01.1988 overtatt ansvaret for de somatiske (kroppslige) sykehjemmene. Fra 01.01.1991 skal kommunene i tillegg overta ansvaret for Helsevernet for psykisk utviklingshemmede (HVPU). I dag ser det ut til at kommunene kommer til å bli snytt av Staten for de pengene de trenger til denne reformen. Etter at kommunene så har overtatt HVPU omsorgen, skal de tvinges til å ta ansvaret for psykiatrien og rusmiddelomsorgen også. På denne bakgrunn kan vi se nedbyggingen av de psykiatriske institusjonene og prøveprosjektene innen rusmiddelomsorgen i Nordland og Østfold hvor alt skal desentraliseres.

På veien til EF skal de norske kommunene få ansvaret for flere og flere oppgaver, slik at statlige midler kan frigjøres. Momsen er i dag den største inntekstkilden til Staten. Staten tar inn 67 milliarder kroner i moms på et år. Hvis Norge skal redusere moms til nivået til EF landene, vil Staten Norge tape milliarder av kroner. Regjeringa ønsker derfor å redusere overføringene til både landbruket og helse og sosialvesen.

På denne bakgrunn må vi se utkastet til ny sosiallov er at den ikke kobler behovet for behandling til nødvendigheten av en restriktiv narko-politikk og at det ikke finnes øremerkede midler på denne sektoren. Når «Fylkene sjøt skal prioritere», må rusmiddelskadde konkur-

hvor det står at kommunene skal gi unge sosialhjelp-mottakere en sjanse til å arbeide før de får sosialhjelp. Da blir arbeidsformidling plutselig en kommunal oppgave mens det hittil har vært en statlig oppgave! «Kommunalsieringen» av oppgaver fortsetter.

En ønsket arbeidsledighet?

Jeg påstår altså at dette er en bevisst politikk og mener at den kan spores tilbake til Gros første langtidsprogram fra 1981! Når Arbeiderpartiet går inn for reklame på sykehus og nedskjæringer er dette bevisst. Når Arbeiderpartiet går inn for nedlegging av trikken og deretter bussrutene i Trondheim, er dette en politikk for privatbilismen. Når Arbeiderpartiet går inn for å redusere de offentlige utgifter, er dette samtidig en politikk for øket arbeidsledighet. I 1988 gikk partiet inn for å redusere bevilgninger til Arbeidsformidlingen selv om sosialøkonome visste at det var en politikk for langtidsledighet som ble fulgt. Finansminister Gunnar Berge sa i 1988 at vi hadde for lav arbeidsledighet i dette landet. I dag begynner vi å komme opp på «EF-nivå». Ved å vise til Mo i Rana hvor arbeidsvillige nå må reise til Sverige for å få jobb, kan den nye generasjonen arbeidstakere bli lært opp til å skjønne at den må reise ut av Norge for å få jobb!

Oppskrytt helseplan

«Lengre tids ledighet er en medvirkende årsak til sosial isolasjon, bruk av rusmidler og til psykiske og psykososiale lidelser.» Dette sier den regjeringa som fører oss mot EF og som legger fram en «Handlingsplan mot narkotika» uten å ha et ord om arbeidstrening og som «glemmer» å ta med arbeidsledighet i sin oppskrytte Helseplan!

Dette er ikke tilfeldig. Denne regjeringen har ført en bevisst politikk for økt arbeidsledighet. Den har ansvaret for at titusener av ungdommer er langtidsledige mens børshaiene har større inntekter enn noensinne.

Hva gjør så partiene på Stortinget? I Sosialkomiteen serverer de pissprat som dette: «Komiteen viser til den høye forekomst av psykiske lidelser som finnes blant barn og unge, men vil understreke at ikke alle de problem ungdom har verken kan eller bør løses av profesjonelle fagfolk som psykiatere og psykologer.» (Side 159 i Sosialkomiteens innstilling av 15.03.89 om Nasjonal Helseplan.) Jeg vet ikke hva Fossum-kollektivet vil si om disse statsmannsord.

Men når fagfolk og ungdom sjøl sier at ungdom trenger arbeid og arbeidstreningstiltak, så møtes møtes vi at at ungdom bør få kjøpe sprit fra 18 års alderen fra Høyre og Fremskrittspartiet, og at «Vi må forebygge!» fra Arbeiderpartiet. Den beste måten å forebygge ungdomsarbeidsløshet på i dag er å arbeide mot norsk medlemskap i EF!

«Menn»

Øystein Gullvåg Holter, forsker ved Arbeidsforskningsinstituttet, har på oppdrag av Mannsrolleutvalget, skrevet den første omfattende boka om menn og mannsroller i Norge.

Boka har fått en blanda motakelse av bl. a. Kjersti Ericsson i Klassekampens 8. marsnummer og Annick Prieur i Materialisten 2/89.

Boka er både lettlest og vanskelig tilgjengelig. Lettlest fordi ØGH skriver godt.

Boka er krydra med gode formuleringer som: «Porno er AIDS for fantasien», «Sosialt kjønn er noe vi gjør, men framtrer som noe vi er.», Kvinnen «har» sex, mannen må «få» det, og fra «Ola»s forsvar: «Jeg trodde

ANMELDELSER

nærhet var noe mellom to mennesker. Kari mener nærhet er noe inne i henne.»

Forlaget har prøvd å gjøre boka lettlest ved å erstatte notehenvvisninger med ei referanseliste bak i boka. Dette er et stort problem for den kritiske leser. Boka inneholder ei mengde påstander om menns holdninger og levekår. Disse blir det vanskelig å vurdere uten kildehenvisninger.

Boka prøver å kombinere oversikt over faktaundersøkelser med et større teoretisk byggverk.

Faktamaterialet består av internasjonale sammenlignende undersøkelser av kjønnsroller og spesielt på den store undersøkelsen av menns holdninger, utfør av Markeds og Mediainstituttet (MMI) i 1988. Vi får presentert mye nyttig kunnskap. Men boka forteller oss lite om hvilke kritiske vurderinger ØGH har foretatt av materialet.

Personlig er jeg kritisk til mange av disse holdningsundersøkelsene. Et eksempel er den påståtte sammenhengen mellom oppvekst i arbeiderklassa og autoritære holdninger. Denne sammenhengen, som er «bevist» gjennom utallige undersøkelser etter krigen, har ØGH også finni i MMI-materialet. Her dreier det seg om sammenhengen mellom oppslutning til Arbeiderpartiet og autoritær oppvekst. I boka «Familien i classesamfunnet» fra 1975 punkterer Harriet Holter og Hildur Ve dette «faktum». Også deres materiale viser mer autoritære holdninger i arbeiderklassa. Men gjennom deltakende observasjon, riktignok i få familier, får de fram et omvendt bilde. Barna i arbeider-

får bl.a. fram et bilde av framskrittpartimannen med en mer feminin identitet og mer kvinnefiendtlige holdninger enn gjennomsnittsmannen. De feminine egenskapene i følge BEM-skalaen er: følelsesstyrt, omsorgsfull, lydhør overfor andres behov, usikker, å ønske å være andre til lags og å like barn.

Et problem er å kunne måle dette i intervjuundersøkelser. I Tillegg føler jeg at dette lett kan bli et manipulerende verktøy for forskeren. Jeg

ville ikke like å være informant i en slik personlighetsundersøkelse. I stedet for å være en fullverdig deltaker i en dialog omkring egne og andres erfaringer og refleksjoner må jeg svare på en drøss usammenhengende spørsmål som skal føres sammen igjen av forskeren av min egen og andres kjønnsidentitet. Forskeren får full kontroll, jeg blir kontrollert. Ikke rart Foucault sier: «Ikke spør meg hvem jeg er, det spørsmålet hører hjemme i en politiundersøkelse.»

ØGH harsellerer over at mannen skyver ansvaret for sin dårlige praksis over på barndommen (s 256). Mens han sjøl stadig bruker barndomsforklaringer på menns holdninger. Som når han legger vekt på at fremskrittspartimenn ofte er skilsmissebarn som legger skylda for bruddet på mora.

I kapitlet «Makten og arbeidet» legger ØGH fram et omfattende teoretisk byggverk omkring reproduksjon or produksjon. Han utvikler sitt tidligere standpunkt om

ANMELDELSER

at konas husarbeid øker verdien av mannens arbeidskraft. Kjersti Ericsson argumenterer mot dette standpunktet i boka «Søstre, kamerater». Jeg vil ikke ta opp denne diskusjonen, men heller ta opp andre motforestillinger

ØGH prøver å finne kjerna i den patriarkalske ordningen. Han har et viktig poeng når han sier at kjønnsarbeidsdelingen er et symptom på, ikke årsaken til patriarkatet.

derfamiliene har mer innflytelse enn i de borgerli-

ge familiene. Feilkilden i holdningsundersøkelsene skyldes sannsynligvis at forskerne snakker samme språk som de borgerlige familiedlemmene, mens det er et språklig gap i forhold til arbeiderfamiliene.

Mange av de undersøkelsene ØGH benytter vil trulig bli ramma av positivismekritikken, dvs. at undersøkelsene behandler sosiale forhold som objektive ting med utvendige forhold til hverandre. Jeg kan ikke se at han drøfter undersøkelsene ut fra dette perspektivet.

Innimellom kommer ØGH med en del tvilsomme utsagn. Han skriver at frihet fra andre og frihet til å kontrollere andre er to sider av samme sak (s 25). Jeg trur det er omvendt: Undertrykkeren blir avhengig av den han undertrykker. ØGH hevder et anna sted at amerikafarerne i forrige århundre rømte fra kapitalismen i Europa (s 39) de fleste rømte vel fra føydalistisk undertrykking, eller flytta fordi den kapitalismen ikke hadde bruk for arbeidskrafta deres. Dette er muligens småpirk. Verre er det når han med støtte i amerikansk forskning forklarer hyppigheten av hjerte- og karsjukdommer med pe sonlighetstyper i stedet for eksempelvis arbeidsmiljø. «Offeret har skylda» tankegangen slår igjennom nok en gang.

ØGH bruker den såkalte BEM-skalaen som prøver å måle maskulin og feminin kjønnsidentitet. Riktignok motvillig, fordi han er kritisk til det teoretiske grunlaget for skalaen. Men han mener at skalaen er nødvendig for å kunne skille mellom sosialt og fysisk kjønn. Uten dette skillet ender vi opp i sexisme. «Det blir umulig å se at mennesker er atskillig mer enn fysisk kjønn.» (s 103). Ved å bruke BEM-skalaen kan vi snakke om maskuline kvinner og feminine menn. Han

Han kaller arbeid med mennesker for reproduksjon og arbeid med ting for produksjon. Både i samfunnet og i familien blir reproduksjon minusarbeid og produksjon plussarbeid. Så når omsorgsarbeid i økende grad har blitt lønnsarbeid betyr det bare at minusarbeidet er flytta fra familien til samfunnet. Arbeid som økono-

mene betrakter som plussarbeid gir prestisje og ressurser. Dette skyldes at ting regnes som privat eiendom.

Disse ideene er vanskelig å få grep om. ØGH er ikke klar på skillet mellom reproduksjon og produksjon. Når han hevder at bankene tilhører produksjon får jeg problemer med skillet. Og hva med personalsjefen i en industribedrift som uten tvil arbeider med reproduksjon av produksjonsforholda, og i høyeste grad arbeider med mennesker. Jeg trur dette skillet er lite fruktbart. Heller ikke sjukehusdrift blir entydig vurdert som minusarbeid i samfunnsøkonomien. Et profittbasert sjukehus vil havne på plussida.

Det er viktig å leite etter fundamentale forklaringer på kvinneundertrykkingen. Men et historisk utvikla samfunnsproblem kan vanskelig reduseres til et forhold.

Denne boka gir en god oversikt over aktuelle forskningsresultater om menns levekår og holdninger. Vi får også mange interessante tolkninger og refleksjoner. På sine egne premisser er den imponerende. Problemet mitt er at jeg har liten sans for den sosiologiske tradisjonen denne boka tilhører. Men dette er et dilemma. Det er interessant å vite om menns holdninger har endra seg over tid. Og dette kan sannsynligvis ikke vises på noen annen måte. Men jeg trur ØGH har prøvd å forklare altfor innvikla sammenhenger ved hjelp av disse undersøkelsene. ■

Jon Sjøtveit

Øystein Gullvåg Holter:
Menn. Aschehoug 1989.

i dette nr:
Kina og sosialismen

**Mao's
jordbrukspolitikk**

**Arne Næss og
Pål Steigan
om miljøkampen**

**Korporativisme
på norsk**

Profitt systemet

Neste nr:
**Moskvaprocessene, Haleh Afshar
om innvandrerkvinner, Hinton om
Kina, Økologi og sosialisme,
AKP's framtid, Kvinnene i den Irs-
ke klassekampen.**

Retur: Røde Fane, Gøteborggt. 8, 0556 OSLO 5

